

משך חבמה

שמות

זוטא פרק י"ב משלו משל לארון שהיו לו עבדים והיו יושבין מעבר לחומה שלו בדרול כו' מאותן שעלו על החומה לאותן שלא עלו על החומה חיזה מהן חביב יותר הוי אומר אותן שעלו על החומה כו' אלל הצדיקים מה נאמר בהם כו' משא"כ במלאכי השרת יעו"ש באורך כי הצדיק עלה על החומה והמלאך לא עלה ע"ש רק שמשא שאלו עלמו עמל ויגע כל כך עד שהעלה עלמו למדרגה הגבוה שבמדרגות האנושי השלימות היותר האפשרי לכן זכה שיבטל ממנו הבחירה אי"כ זה עיקר הכלית הצריכה לזכך החומר עד שישב בשרו גם לרוחני ולכלי חוין בכבוד אלקים וכמו שכתוב ומצשרי אחזה אלקי. אבל כל ישראל שהמה לא היו ראויים למדרגה ולגבוהה כזו רק כדי לקיים הדת שלא יבוא שום מבטל להכחיש דבר אחד ע"י אות ומופת הוכרחו לעלות למעלה רמה כזו לשמוע קול אלקים מדבר מתוך האש וכמו שאמרו ומי כל בשר אשר כו' כמונו וימי שהיו הם העדים על גבוהתו אי"כ אח"כ הלא שבו לבחירה שאל"כ אין תכלית תו צב"יתם כיון שצ"יתם שסרה מהם הבחירה והיה השכלתם צהירה בלי עירוב דמיון וגשם כלל עד כי הוכרחו כמלאכים שמוכרחים מלך שכלם שע"ז נאמר כפה עליהם הר כגיגת שהיו מוכרחים מלך שכלם והשגתם לקבל עליהם התורה והיה ענין מקריי היינו שהיה רק להיות מאמינים בצנזרות משה לא מלך האותות ויאמינו ד' לעולם א"כ מה שיותר מן ההכרח הלא נאות לפניהן לשבז אל הבחירה. ובלא בחירה הלא לא היה להם שכל על קיום התורה שכל הכרח אין שכל כיון שלא מלך עמלם והכנתם היה סך מאתם הבחירה וזה שאמר שובו לכם לאהליכם היינו לבחירה ולכוחות הגוף המוקף באלפי כוחות דמיונות ההטעאה שקריות תאוות חשק וכיו"ב וזה האוהל שהגוף הוא אוהל הנפש שבעת מן יצורה ילאת נשמתם הוא שהחומר לא היה חולץ מאומה ואחת פה עמודי עמדי שזו שאלו בטלה כל כוחות הגוף וחומריותו והשגתו ללולה וצהירה ונעדר בחירתו ונשאר משכיל מעולם השגתו מוכרח להשלימות היותר נעלה ומטעם זה פירש מן האשה וכל זה בא בקלרה בדברי רבינו פרק ז' הלכה ו' יעו"ש היטב ולכן אמר וגם כך יאמינו לעולם:

והנה יהושע מלאנו שאמר לו הש"י שוב מול בניי שנית וזהו לפריעה כדאמרו פרק הערל יעו"ש וצב"ג

נבואת משה הוא למעלה מנבואת כל הנביאים שנבואת כולם הוא עפ"י אות ומופת וכל המאמין בנבואות יש בלבד דופי או שמוסמך עפ"י נביא מוחזק לנביא כמו אלישע ע"י אליהו. רק שהתורה אמרה להאמין לנביא שמראה אות ומופת כמו שזאת להאמין לעדים אעפ"י שאינו מן ההכרח שתמיד יעידו אמת וחגיגה בן עוזר יוכיח שהיה נביא אמת ולסוף נעשה נביא שקר כמו שאמרו פרק הנחנקין לא כן משה רבינו שכל ישראל שמעו שהקב"ה מדבר למשה פנים אל פנים ובולם הגיעו למעלת הנבואה וראו איך הקב"ה מדבר עמו לכן אמר הנני בא אליך בעצ הענין בעבור ישמעו כו' וגם כך יאמינו לעולם שכל זמן שהאמינו מלך האותות כמו במלכים היה קל הביטול ע"י נביא אחר שיראה אותות ומופתים לא כן עכשיו אף אם יבואו אלה רבבות נביאים בנבואות ומופתים לאמר בשם ד' לשנות קולו של י"ד מתורת משה לא נשמע לו ומלוא להמיתם כדין נביאי שקר כיון שעל נבואת משה אנו עדים בעלמנו וזה שאמר וגם כך יאמינו לעולם ודו"ק בכל דברי רבינו בהלכות יסודי התורה פרק ז' וז' כי כל דבריו קדושים וברוח נבואה אמרן בלי ספק.

וא"כ איך נזה השם שיאמינו לעולם במשה הא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ואין הידיעה מכרחת הבחירה ושמה יבחר משה אחר זה חלילה להוסיף מדעתו ועל כרחין שהש"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי ונשאר מוכרח כמלאכים. והטעם שהתכלית הוא הבחירה שבלא בחירה אין מעלה על האדם יותר מכל הגמלאים וכמו שאמרה לפרדע לדוד אל תזוח דעתך שהיא אומרת כל היום שירה היינו שמקיימת תמיד פעולת יולרה בלי הפסק ועל זד המוסר כיון דוד בהתבוננו מן הפרדע שהאם בשביל שהוא בחירי יאסוף נועם וזמירות הגיון לבו אבל האמת כי כל העיקר הוא לנלח הבחירה ובאין בחירה הלא גם טרם ירדה הנפש בתי חומר היתה משכלת להפליא וזה מאמרים ז"ל כל הלומד ע"מ שלא לעשות נוח לו שנהפכה לו שליתו על פניו כי שם היה הנפש משכיל בלי מפסיק מחילה החומרית [וזה רק בלומד משום שנהגה מן החכמה הא מי שלומד לקיים מצות הש"ת בלימודו הלא גם זה מפעל נגד הבחירה הרעה ומנלח ילכו ללמוד דעת ד' ע"ז אמרו תלמוד גדול כו' לירי מעשה בינה זה ודו"ק] וכן אמרו רז"ל בתנא דביא

משך

שמות

חכמה

כו

51

ויבנה ג' יליף דדוחה פריעה שבת מן שניט שהוקש למילה וכן מלאנו שאמרו במסכת מכות דף י"א ויכתוב יהושע הדברים בספר תורת אלקים אלו אחד עשר פסוקים שבמשנה תורה ופרשת ערי מקלט כאמרה על ידו ולכן אמר וידבר מפני שהיא תורה וכן אמרו בדברים אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא סיה וספר יהושע בלבד כו' לכן גם ממנו שלל הש"ת הבחירה לגמרי כמו ממשה שלא ישלול חלילה דבר מתורת משה וזה נרמז גם בצרכת משה יה ישיעך מעלת מרגלים ונרמז גם בסוף וילך כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון כו' מכאן שתלמידו חסד כגופו כו' היה נראה למשה כאלו הוא חי וכיון שליושע נסתלק ג"כ הבחירה לכן משה ויהושע היו ביכולתם ללוות להעמיד חמה כי החמה וירח המה משכילים ומוכרחים לעשות רצון קונם לא מלד הכרח רק מה שמיניס רצון הש"ת ומלד זה סיבת השגתם היא הכרחיותם וזה שתקנו ז"ל ששים ושמיים לעשות רצון קונם וזה נכלל במה שכתב רבינו שם פ"ג הלכה ט' משבחים ומפארים ליוגרם כמו המלאכים אי"כ הבחירי גדול מהם שאעפ"י שהוא בעל חומר בחירי בהטעמה גדולה ואפ"ה עושה רצון קונו אולם זה רק מי שגלח המלחמה כבר וזה במשה ויהושע אבל מי שהוא עדיין לא הגיע למעלה כזו להעשות כמלאכים הלא גם בקדושו לא יאמין וזה אינו יכול ללוות על הגלגלים בעזרו בחיים ועומד בקשרי המלחמה לכן אמר הש"י ליהושע היום הזה אחל גדלך לעיני כל העמים וזה נרמז על עמידת חמה כמו שאמרו במסכת ע"ז דף כ"ה שגם משה העמיד חמה אחיה אחל כו' וכתוב ביהושע אחל גדלך כו' למען ידעון כי כאשר הייתי עם משה אחיה עמד היינו שנסתלקה מאתו הבחירה לכן היה יכול להגיד בעתיד כי יהיה עמו כי צבעל בחירה זה מגזרות הש"ת שאין ידיעתו מכרחת ואולי יבחר ברע ולא יוכל השכינה להתייחד אליו וזה שאמר בעת ההיא ד' שוב מול בני ישראל שנית כיון שנסתלקה ממנו הבחירה יתכן ללוותו על הפריעה מה שלא ניתנה לאברהם בינה כל זה ודוק:

ובזה ג' יליף דדוחה פריעה שבת מן שניט שהוקש למילה וכן מלאנו שאמרו במסכת מכות דף י"א ויכתוב יהושע הדברים בספר תורת אלקים אלו אחד עשר פסוקים שבמשנה תורה ופרשת ערי מקלט כאמרה על ידו ולכן אמר וידבר מפני שהיא תורה וכן אמרו בדברים אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא סיה וספר יהושע בלבד כו' לכן גם ממנו שלל הש"ת הבחירה לגמרי כמו ממשה שלא ישלול חלילה דבר מתורת משה וזה נרמז גם בצרכת משה יה ישיעך מעלת מרגלים ונרמז גם בסוף וילך כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון כו' מכאן שתלמידו חסד כגופו כו' היה נראה למשה כאלו הוא חי וכיון שליושע נסתלק ג"כ הבחירה לכן משה ויהושע היו ביכולתם ללוות להעמיד חמה כי החמה וירח המה משכילים ומוכרחים לעשות רצון קונם לא מלד הכרח רק מה שמיניס רצון הש"ת ומלד זה סיבת השגתם היא הכרחיותם וזה שתקנו ז"ל ששים ושמיים לעשות רצון קונם וזה נכלל במה שכתב רבינו שם פ"ג הלכה ט' משבחים ומפארים ליוגרם כמו המלאכים אי"כ הבחירי גדול מהם שאעפ"י שהוא בעל חומר בחירי בהטעמה גדולה ואפ"ה עושה רצון קונו אולם זה רק מי שגלח המלחמה כבר וזה במשה ויהושע אבל מי שהוא עדיין לא הגיע למעלה כזו להעשות כמלאכים הלא גם בקדושו לא יאמין וזה אינו יכול ללוות על הגלגלים בעזרו בחיים ועומד בקשרי המלחמה לכן אמר הש"י ליהושע היום הזה אחל גדלך לעיני כל העמים וזה נרמז על עמידת חמה כמו שאמרו במסכת ע"ז דף כ"ה שגם משה העמיד חמה אחיה אחל כו' וכתוב ביהושע אחל גדלך כו' למען ידעון כי כאשר הייתי עם משה אחיה עמד היינו שנסתלקה מאתו הבחירה לכן היה יכול להגיד בעתיד כי יהיה עמו כי צבעל בחירה זה מגזרות הש"ת שאין ידיעתו מכרחת ואולי יבחר ברע ולא יוכל השכינה להתייחד אליו וזה שאמר בעת ההיא ד' שוב מול בני ישראל שנית כיון שנסתלקה ממנו הבחירה יתכן ללוותו על הפריעה מה שלא ניתנה לאברהם בינה כל זה ודוק:

ובזה מבואר מה שאמר הש"ת ליהושע כי יאמרו אליכם בניכם מחר לאמר מה האנשים האלה לכם אות היא כו' מפני ארון ברית ד' בעברו בירדן פירוש שמה הידיעה החדשה הניקנית לכם מן האנשים האלה הלא אחס בעלמייכם עברתם את הירדן וע"ז תאמרו כי הירדן נקדע מפני ארון ברית ד' ושהארון עיקר שבעבורו נקדע הירדן כי אחרי שעברו כל

וישמע פרעה את הדבר הזה יעו"י מדרש בילקוט ויתכן עוד דהלשינו לפרעה שאמר אכן נודע הדבר כמדרשו על מה משתעבדים יותר מכל אומה ולשון וא"כ מגיד שאסור להלשין ולגלות לפרעה מסטורין של ישראל לכן קלף פרעה ודו"ק היטב.

ארכי אביך אלקי אברהם כו' לפי מש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים שהאבות חדשו מלות ועמדם נלעווה במלכים מלות ותורות. לכן כתיב אלקי אביך זה עמדם כו' שהג' אבות עם עמדם נלעוו במלות וכן אמר במדרש אלקי אביך על עמדם.

ראה ראיתי את עני עמי כו' ואת לעקתם שמעתי מפני נוגשיו יתכן כי הכלל מכוונה בלשון יחיד והפרטים בשם רבים ולכן אמר כי שמעתי לעקת הפרטים לא שכל אחד נועק על עצמו מפני שהוא נלחץ רק הפרטים נועקים על לחץ האומה בכללותה וכל אחד אינו חושש על עצמו בפרט רק על חלול כללות כבוד האומה והבן.

וארד להגילו וכו' ולהעלותו מן הארץ הלא אל

ארץ

וַאֲמָרוּ לִי מַה שָׁמוּ כו' אֹהֵי אֲשֶׁר אֹהֵי' כו' אֹהֵי'
 שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם. יַעֲוִי' מַה שְׁכַתְּבִית בְּפ' בִּרְכַּה
 שֶׁשֶּׁם אֹהֵי' שְׁתֵּי פַעֲמִים כִּי אֵין כְּנֶגֶד כִּי אֵין שְׁמוֹת
 שְׁכַתְּפִילִין שֶׁל יָד וְכֵן הֵם בְּתַפִּילִין שֶׁל רֹאשׁ וּבִלְיוּפִין יֵשׁ
 מ"ב הוּא הַשֵּׁם הַגּוֹרָא שֶׁהִיָּדְעוּ אִימָתוֹ מוֹטֶלֶת עַל
 הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן זֶמֶן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ יֵהְיוּ שְׁתֵּים וְתַפִּילִין דְּמֵאֲרִי
 עֲלֵמָא שְׁכָתוּב בָּהֶן אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלָתוֹ אֵם הַכְּבוֹד
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא בְּגֻלּוֹי וּמִקּוּיִים וּרְאוּ כֹל עֲמֵי הָאָרֶץ
 כִּי שֶׁס' ד' נִקְרָא עֲלֵיךְ וִירְאוּ מִמֶּךָ וְזֶה תַפִּילִין שְׁכָתָא
 שָׂאז שֶׁס' מ"ב בְּשִׁלְמוֹת. אֲבָל כַּשֶּׁהַשְּׁגָחָה הִיא בְּהַסְתֵּר
 פְּנִים אֲזִי נִתְגַּלֶּה רַק תַּפִּילִין שֶׁל יָד שְׂאִינִי נִרְאִים לְרַבִּים
 כְּמוֹ שְׁכָתוּב וְהִיא לָךְ לֹאִית וְלֹא לְאַחֵרִים לֹאִית וְאִז
 הוּא בְּבִחִינַת שְׁמוֹנִי בֵּינֶךָ כְּחוֹלְדָה הַדְּרֵה בְּעַקְרֵי בְּתִיךְ
 וְזֶה אָמַר אֹהֵי' אֲשֶׁר אֹהֵי' זֶה שְׁמִי בְּהִנְהֵגָה הַנְּסִיִּית
 שָׂאז וּרְאוּ כֹל עַמּוֹ הָאָרֶץ כִּי שֶׁס' ד' נִקְרָא עֲלֵיךְ וּבִשְׁעָה
 שְׂאִין בְּגֻלּוֹי אֲזִי רַק אֹהֵי' שְׁלַחְנִי כו' שְׂאִין נִרְאִית רַק
 תַּפִּילִין שֶׁל יָד וְדוּקָה.

וזה מה שאמר הרי לרדקי עמא דלמסחר מרי פניו
מנייהו כו' אחוי ליה ועוד ידו נטויה שגא' ובכל ידו
כסיתך שהראה לו שאף עפ"י שהתפילין של ראש
אינו נראה שעל פניו אבל תפילין של יד רחמומים
לבגד איכא שגא' ובכל ידו כסיתך ודוק:

ויהנה בארנו בהפסטה פ' פקודי שכההשגחה היא
בהעלם כמו בזמן הגלות הזה הארוך אז
הקדושה על מקום מקדש בהעלם ועומד אחר כחלינו
לכן אסור להקריב על מקום מקדש שבגלו אין נראית
קדושה על המקדש אבל להקריב בבמות גם כן אסור
שבהעלם עוד הקדושה קימת יעו"ש מבוחר מאוד מה שאמר
השם יתברך לשלמה הקדשתי את הבית הזה כו' שמי שם עין
עולם שבזמן הגלות גם כן קדוש אמנם רק בהתגלות רק תפילת
של יד לבד. והיו עיני ולבי שם כל הימים שביום
שבזמן ישראל בארץ ועשרה גסים נעשו במקדש לבד
הקבועים אז יראו כל עמו הארץ כי שם ד' נקרא
עליך ויראו ממך ואז יהיו תפילין של יד ושל ראש
ששניהם הם שם מ"ב וזה והיו עיני ולבי שם כל
הימים זה עיניו הוא תפילין של ראש בין עיניך ולבי
זה תפילין של יד שהן שימה כנגד הלב אבל בלילות
הן רק תפילין של יד ומקום מקדשו מסור לזרים עד
בוא גואל בצי"א

בגמ' בעו"ג לא לילול אינא מוספין ביחיד ב"ג שמות ואב"א משום כו' רעוסק בעמורה דכתיב ביה אמת דין דלא כתיב ב"י אמת עביר לפניא משורת הדין כן מפורש בנחמיה ט' משפטים ישרים ותורות אמת. לכן אמר וכל מאמינים שהוא דין אמת בעמורה דכתיב

ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש
 אל מקום הכנעני והחתי והאמורי כו' ולהלן לך ואספת
 כו' ואומר אעלה אחסם כו' אל ארץ טובה כו' אל
 ארץ הכנעני כו' אל ארץ זבת כו' והענין עפ"י מה
 שאמר להם במשנה תורה לא בלדקתך ולא ביושר
 לבבך כו' כי אם ברשעת הגוים האלה כו' ומשמרו השבועה
 והכוונה פשוטה שלא תאמר שבלדקתך באת לרשת את
 הארץ ואם תחטא ככל רשעת הגוים אשר לא יהיה
 גוי לדיק ממך מה אעשה להחליף גוי אמונים בגוי
 עובד פסילים לא כן כי"א ברשעת הגוים וכו' ואם
 חרשע אז תקיף הארץ אותך כאשר קאה הגוי מלפניך
 ולכן אמר כאן אל ארץ זבת חלב ודבש שהיא עלם
 טוב לך לשבת ולשמוח בכל הטובה ויותר עיקר אל
 ארץ הכנעני אשר שם המה הרשיעו ונתמללה כאחם
 שהחטיאו את הארץ בכל תועבה אשר שגא ד' אולם
 לבני ישראל זה את משה שזכיר להם התכלית
 הטובה להם ולא רשעת הגוים האלה כדי
 שלא לערצב שמחת הנאנקים האלה אשר ימלאו
 מנוח כרגע כי סיום המחמר הוא השקפה התכליתי
 וכיו"צ דרשו על אהיה אשר אהיה כו' ונכון.

וַיֹּאמֶר משה כו' מי אנכי כו' ויחמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בצוילאך את העם ממלרים תעבדון כו' על ההר הזה קישר הכתובים כי משה היה עניו ונמוך בדעתו יותר מכל האדם כאשר העיד עליו הכתוב והוא משה עד שלא נדבר עמו הוא הוא משה משנדבר עמו כמבואר בתורת כהנים ריש ויקרא שלא וזהו דעתו עליו והוא ענין נשגב מציגת אדם איך יתכן שלא יתפעל האדם משני הטבע שבידו להופכה כחומר חותם ואין במלאים למעלה ממנו שיהיה נמוך ושפל יותר מחינוך קטן אין זה רק מפני שגדלה השגתו באלקות פנים אל פנים ודבוק תמיד באלקים אמת והוא בטל ממזליותו האנושית כנר בפני האצוקה ולפי ערך גדלו בהשגה באלקות, יודע הוא כי הוא אפס ואין ואין הקב"ה משרה שכינתו רק על עניו ונמוך בדעתו ולכן לא השרה שכינתו רק על סיני שהוא הנמוך וקטן מכל ההרים וכמו שאמרו חז"ל בפ"ד דמגילה עיי"ש על קרא ולמה תרלדון הרים גבוהים ולכן אמר כי אהיה עמך וזה מה שאתה עניו אחימי בדעתך שאתה אומר לפני יודע תעלומות מי אנכי כו' וזה לך האות וכו' כי מעטותותך יראו הכל שאתה מקושר באלקות והנך שלית מיוחד לי מה שאתה עניו הוא סיבה כי אנכי שלחתיך כמו שצוילאך העם ממלרים תעבדון וכו' על ההר הזה הנמוך מכולם והבן.

דכתיב בה אחת ואז אינו עושה לפני משורת הדין. ההגוי באהי אשר אהי זה שם מ"ב השם הנורא שיועדו אימתו מוטלות על הבריות ואין מוסרין אותו אלא למי שמעביר על מדותיו פן ינקם מאויביו הלא נפחד מעומק הדין.

ויאמר אלקים אל אל משה אהיה אשר אהיה וכו' ויאמר עוד וכו' כה תאמר אל בני ישראל ד' אלקי אבותיכם כו'. פירוש שהבורא ית"ש השגת היותו נלחית ובלתי מושגת קדמון ושלם בתכלית השלימות בקדמותו האמיתית לאדם רק משתנה בשמותיו לפי השגת הנבראים וכמאמרם ז"ל כשאני עושה דין וכו' וכשאני עושה חסד כו' ופעולתיו המה לפי צורך הנמצאים ולפי שלימות הנבראים ואמר לו למשה התגלות חדשה בשם הויה אשר לא נתגלה בזה להאבות בעולם בחיים עלי ארץ ולכן הקדים כי חלילה לא ידמו שנהיה אללו שום השתנות או הוספה בשלימותו חלילה רק אני ד' לא שנית וזה שאמר כי אנכי אינני כהמושגים זולתי אשר המה מקבלים הוספה ושינוי ויתכן להיות בם מחר מה שאינו היה אחמול וזה תכלית בריאותם כמו שאמר אתהלך (להלך) תמיד ממעלה למעלה) לפני ד' לא כן הבורא חלילה רק מה שהוא יהיה לעתיד בבוא משיח קדשנו ויראינו נפלאות לא יסוער לשכל המלאכים (וכמאמרם ז"ל עתידין לדיקים שמלאכי השרת כו') הוא כעת וכן היה טרם הבריאה בלי שום שינוי ותמורה וזה שאמר מה שאנכי עתיד להיות כבמור ביום קרב בקריעת ים סוף כזקן ויושב בישיבה במתן תורה ועוד ועוד הנני אנכי כעת וכן הוא אמור לנצח שמה שיושג אלל הנבראים בזמן העתיד הוא כן בזמן הקודם וזה אהיה אשר אהיה שהנני מה שאהיה לזמן הבא ובזה רמזו כי ישנו בו עוד השגה יתרה ונפלאה וזה אשר אהיה בשעבוד ש"מ שעדיין אין השגתו בשלימות לכן מה אני מזכיר להם לרה אחרת ולכן כה תאמר לבניי אהיה פירוש שהנני תמיד בלי שום שינוי חלילה כו' וכה תאמר לבניי ד' אלקי וכו' ודו"ק. ולזה כיון בזה"ק פ' ויקרא ר"א פתח. אהיה דא סתימתה עילאה כו' דזמן כו' **מעודי** נתקשתי ומלאתי במגיד משרים אם שם אהיה הוא כתר למח מותר להגות ושם הויה אסור. ונראה פשוט כי קלת השגה יש מחכמה עיין מגיד שם אם כי השגה גמורה אי אפשר אף לנבאר יותר שלם. וזה שאמרו דע מה בחינת מה הוא סוד החכמה למעלה ממך ושם הויה רמזו כתר בקולי דיויד יעוין ולכך הוא שם שקרא לו אדם כמו שאמרו ויקרא לו כו' והוא שלימות ותכלית השגת הנבראים להיות כהשגת אדם קודם החטא שקרא שמותי לכן אסור הוא להגות כי

השגת הנבראים בהש"ת אינו על שלימות האמיתי כפי מה שהוא וזה לפמ"כ הקדמונים הפשט כי הוא כמו יהיה וי"ז במקום ה' ועוד הכל כפי מה שמדבר האדם על השגתו בהש"ת ולכן אסור להגות אבל שם אהיה הוא מה שאנו משיגים ומצינים כי הש"ת מכיר את עצמותו בתכלית השלמות וזה דבר הש"ת לעצמו כביכול אהיה זה ההשגה מבינים הנבראים השלמים על ד' השלימות לכן מותר להגות והבן היטב: וראה לשון רבינו ביסוה"ת פ"ב ה"י הקב"ה מכיר אתמו כו': **ארכי** אברהם יחזק ויעקב פירוש מה שהצטיח לשלש אבות ביחד אבל שלש אומות קני קניו וקדמוני שלא הראה רק לאברהם לבד זה לא יתן לכם בעת רק פירשן לעתיד כמו שאמר במ"ר לכן כתוב חד אלקי בכולן ודו"ק:

ב"ב ע"ה ג' נקראו על שמו של הקב"ה לדיקים שנאמר כל הנקרא בשמי משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו ד' לדיקו ירושלים כו' ד' שמה אל תקראו שמה אלא שמה הכוונה דהוראה השם מובן על ג' דברים האחד כי הוא מחוייב במליאותו והוא בעצמו סיבת מליאותו וכל אשר זולתו המה אפשרי המליאות וסיבת מליאותם הוא רעונו יתברך להמלאים וזה חותמו של הקב"ה אחת שזה קרוי אחתי יעוין ספר המדע פ"א ה"א ב' ג'. בזה. הוראה השנית שהוא נלחתי אין ראשית לראשיתו ואין סוף לאחריתו וזה ה' הוה ויהי השלישית על השגתו הפרטית וקיומו הנמצאים בכל עת ורגע כי זה מאמרם שכלולים בזרעו של הקב"ה ואינו כמו פועל שעשה כלי ששוב אין לריך אל הפועל. רק הוא מחיה אותם ומהוה אותם כל רגע בלי הפסק ובהפרד רעונו מהם נעדר מליאותם וזה מהוה כל עלמין ובערך ייחס אל הנבראים כפי מה שעלה ברעונו יתברך אי אפשר לעולם בלא לדיקים והמה סיבת הנמצאים זולתם אי"כ יש להם יחס בהוראה הראשונה שמחוייב המליאות האמיתי יתברך וברעונו סיבת כל הנמצאים המה לדיקים וזה כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו שתכלית הבריאה ליתן כבוד להש"ת ובאין לדיקים אין כבוד. משיח הוא נשמתו בערך הנבראים עלה במחשבה טרם נברא העולם ויהיה עד סוף הבריאה וכמו שדרשו לפני שמש ינון שמו והוא ביחס הוראה השנית. ירושלים היא מקום ההשגה הפרטית וזה ד' שמה ששם הוא ד' ועיניו לופיות תמיד שאפילו בארץ ישראל כתיב אשר ד' דורש אותה תמיד ומכש"כ ירושלים. זה ייחס אל הוראה השלישית השגתה הפרטיות וזה אשר נקראו בשם ד' ודו"ק: ויתכן לזה כוונת וכן תן כבוד

משך

שמות

חכמה

ד' לעמך הוא כבוד שמתייחסים בשמו של השם של הקב"ה ודו"ק:

זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור יתכן כי מה שמתייחס על האבות אלקי אברהם יצחק ויעקב הוא שמי לעולם כי ברית אבות לא תמו כמייש"ר ר"ת בפרק במה אשה והיינו מה שאני מושיאכם ממלרים אשר זהו ראשית דבקות השי"ת להאומה הישראלית ורובי מלות בנוים ע"ז כמו פסח וסוכה ומועדים וכיו"ב ולכן הקב"ה מתאר עצמו תמיד אנכי ד' אלקיך אשר הולאתיך מארץ מלרים אני ד' אלקיכם אשר הולאתי אתכם מארץ מלרים וכיו"ב לאין מספר הוא זכרי לדור דור כאמור בנביאים ולא יאמר עוד חי ד' אשר העלה מארץ מלרים כי"א חי ד' אשר העלה ואשר הביא ב"י מארץ לפונה ומכל הארצות כו' דמהא יליאת מלרים טפל יעו"ש ושקלו וטרו בזה בסוף פ"ט דברכות עיי"ש והבן:

פקד פקדתי אתכם ואת כל העשוי לכם במלרים ואומר אעלה אתכם מעני מלרים פירש אבא מארי ז"ל ע"ד הליור דידוע דברי רז"ל כי השי"ת בדעתו שוקל במאזני דק מה שיש לזכות ומה שיש לחייב ואמר נושא עון והזכות מכביד והכל במשל כפי שידוע שקול הדבר אלל תמים דעים כמייש"ר הרמזים. כן הכתוב מדבר כאל פקד פקדתי שתי פקידות אתכם הוא מלך ישראל שהפרו ברית מילה ועובדין ע"ז. אף רואה אני את העשוי לכם במלרים קושי השעבוד והלרות שמעבירים אותם ע"ד קונס והמאזנים שקולים. וגזרה חסדו להיות נושא עון ומכביד מאזני השעבוד, וזה ואומר אעלה אתכם נגד מה שאני רואה מעני מלרים והענוי והשעבוד בפרק מכביד המאזנים והבן:

כי לא יתן כו' ולא ביד חזקה. פירוש, דהנפש הישראלית המוכרח ע"י הכאה נפשו מתאוה אל השלימות האמיתי וע"י כפיה סרה ממנו תאוה החומר ונשאר הנפש נהנה מקיום רצון השי"ת כמו שכתב הרמזים הלכות גירושין פ"ב אבל הוא לא יסכים ברצונו המוחלט ולא ע"י ידי חזקה שאף אם יכוהו ביד חזקה יכפוהו ג"כ לא יתן להלך ברצונו רק בעל כרחו דזה אינו נתינה ברצון ודוק:

ויען ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ד' הא דכתוב כאן ויען מה שאין בכל הפרשה. נראה ע"ד רמז דבפרק אלו נאמרים דריש כל עניה ואמירה מוענו הלויים בקול רם. ובפ"ב דעירובין דריש משה ידבר והאלקים יענו בקול על שיר שהלוי מושרר טיין רש"י שם לכן מרמז שבאמירה

זו שדבר לה"ר על ישראל ולכן הראוהו נחש כדרש חז"ל בזה נעשה הוא לוי ואהרן כהן וכמו שדרשו רז"ל על קרא דאהרן הלוי עכשיו הוא כהן ואתה לוי ונעשה הוא מושרר בעבודת הלויים וזה ויען משה ויאמר שבאמירה זו נעשה מושרר בעניה בקול ולפי דרך הוזהר שהשיר משמח אלקים הוא דין והלוי הוא בעל דין והכהן איש חסד איש יושר:

השריכרו ארלה כו'. הנה רמז לו כי יכה את פרעה כאשר שם הנחש למטה כי פרעה נקרא נחש ברית, ושנית כי ישראל אשר הם משמחים בדיעות אשר היו עובדי ע"ז יתהוו מאושרים ויזדככו במעלתם בבריות הבשר המלורע אשר בשנינו רצון השי"ת יתהוו גוי קדוש עם ד' ומה שמכניסם לארץ אחרת ואינו נתן להם גדולה במלרים. או שאינו הורג את המלרים ומורישם מפניהם לזה אמר כי כמימי היאור אשר בשני מקום יהיו לדם ביבשת. כן העם הישראלי ראוי לסגולה במקום מחלבתם מקום אשר הוא הורתם ומסוגל לנשמתם אשר הוא תחת השגחת השי"ת לבד כידוע דברי רז"ל בזה ודו"ק.

למען יאמינו כו' והיה אם לא יאמינו. אין כתוב כאן ויאמר ד' כי לא פסקה התגלות הנבואה ממנו בתוך כך רק כשהיה לנחש וכשנלטרע ידו סר מעליו השי"ת כי אין השי"ת מיוחד שמו על הרעה לכן כתוב אחר כך ויאמר לא כן על הטובה יחד שמו ולא סר. מעליו ועדיין היה באמצע הדיבור לכן לא כתב ויאמר ופשוט.

לך שוב מלרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך מוכח דאם היו חיים המבקשים את נפשו לא היה לריך לילך להוילא בנ"י ממלרים אעפ"י שכל ישראל לריכים אליו אינו לריך להכניס עצמו בסכנה ומזה יאל לרבונו במשנה שהגולה לעיר מקלט אפילו כל ישראל לריכים אליו כיואב ב"ז אינו יולא ועיין אור שמח הל' רולח בזה. ומזה יתפרש המכילתא פ' יתרו חו"ש לאותו לדיק כו' אלב דרש משה קי"ח ימול וילא הרי סכות נפשות פ"י דמה להלל הרבים אמר לו השי"ת כי מתו כל האנשים ואינו מחויב להכניס עצמו בסכנה כל שכן שמילה שהוא על התימך לבד שאינו דומה סכנת נפשות וברור מאוד:

ויקח משה את אשתו. הוא חשש פן לא יאמינו בו לכן הכניס בניו ואשתו אשר ידעו כי הוא בטוח בדבר ה' להוילאן ממלרים כי אם לא ימי יכניס את בניו ואשתו אל מקום עבדות ומסוכן כזה ולכן כמו שנענש על שאמר והן לא יאמינו לי כן נענש על מה שלקח את בניו עמו ולא מל את בניו כיון שלא היה לריך ליקח

זה את זה וזה שלל גלו מסתורין שבהן וזה רומז אל כוס ברהמי- שפיקר המלשיטות הוא בל מהעדר האמונה בהשגחה ומחסרון הסתפקות וזכרת המזון הוא שמאמין שכל אחד ניזון מהשמי"ת ומההסתפקות שמדקדקין על עמלן כזית וכביצה. ואינו מקנא לחבירו וגאלתי הוא שעבד רוחו שפלה עד כי אמרו חוב הוא לעבד שיעשה בית זילא ליה שכיחאליה וזה מלך שאינו מרגיש יחס אבותיו דעבד לית ליה חיים והן לא שנו שמויתקין דזכרו יחס אבותיהן ראובן שמעון נחמין וסלקין וזה רומז על כוס השני שאומרים עליו חלי ההלל הראשון שמוסד על זכרון יחס האומה מאבותיה וזכרונותיה הקדומות ולקחתי כו' לעם זה שלא שנו את לשונן. שהיו מקוין להגאולה ולהלאומיות העתידה ולמדו זה מיוסף. ששם גדול חשיבותו במלכים נאמר בו כי פי המדבר אליכם שהיה מקוה להעמיד ואמר פקוד וכו' וזה הוא חלי ההלל השני שמוסד על הלאומיות העתידה שע"ז נאמר מן המלך כו' וזה מכון הד' כוסות דלית ענין בכל חלל מלוא ועיין במכילתא ודו"ק:

כָּן תקנו על היין שהם היו נגאלין בשביל שהבדילו עמלן מהמלכיים וכן יבדלו ישראל בגלות זה ויהיו מזויינין וזה יגאלו ולכן מורה על היין דאין הוראה על ההבדלה יותר מהיין וכמו שהלשין המן זבוב נפל לטוסו כו' ואדוני כו' מדיחו ג"פ וגזרו על יין משום צנותיהן שגם בזה כעת יבדלו ויגאלו בצי"א:

וְרַבְרָחִי אתכם לי לעם כו' והבאתי אתכם אל הארץ ר' סימאי אומר נאמר ולקחתי אתכם לי כו' מקיש יליאתו ממלכים לביאתו לארץ כו' שנים מס' רבוא כו'. כוונת המאמר הזה המופלג הוא כי כל האמות והמופתים ושפטים גדולים אשר עשה למלכים ב' מכות ובקריעת ים-סוף שזה בשביל שיבואו שנים מס' רבוא אל המטרה האלקית וכמו שכל זה שעשה במדבר הכל היה לתועלת אשר שני אנשים יאשרו מס' רבוא כן לא ימנעמהש"ת לשדר הטבע ולהראות זרועו והשגחתו על בניו בפרט לכל בלי עולם. אף כי אינם ראויים אל הדביקות לאלקות והמטרה התכליתית רק שנים מס' רבוא ומאות אלפים שוגלי השם יאבדון עבור תועלויות פרטים מזוינים מאמינים בהשגחתו ולזה אמר רבא וכן לימות המשיח וכן הוא אומר ככל אשר וכו' לכם ד' אלקים במלכים לענין כי הנפלאות עשה לכולם ולהביט וליקח מזה מוסר נדק ואמונה טהורה זה רק ליחידים מהכלל לכן לא ירפה ידי המאמין בראותו כי אין מי שראוי אל המטרה האלקית רק יחידים בגולה כי משביב אש בהריחו ברוח סוער יאיר כל העולם כן ההשגחה האלקית בהדבקה ביחיד

ליקח את בניו בדרך לכן לא הניחה עליו המלוא ויבקש להמיתו לעבור שלא ראה למול בנו משום סכנה ודוק: **בְּנֵי** בכורי ישראל שכן בכור נוטל פי שנים משום שהוא עשה אותו לאב כן ישראל עשו כביכול להשית לאב להעולם שהם הכירו השגחתו ויחודו בתכל ופשוט: **רָא** תאספון לתת תבן. נראה משום דמשיקרא שהיו נותנין להם תבן מן המלוכה היה חס על המלכים שכל אחד יתן תבן והסוטרם היו גובים ויאספום התבן ואח"כ יניגו לישראל לעשות בהם לבנים וכעת אמר שלא יאספו התבן מהמלכים רק שבני ישראל מעלמו יקחו תבן ולזה נכתב באלף משלשון אוקף החסיל ודוק: **בְּהַפְטָרָה** ובאו האובדים בארץ אשר הגה בכל המצר' נמלא חרוץ וגדוף רק באשור את מי חרפת וגדפת כו' ומקור הזימה הוא במלכים לכן אמר הושע בדרכי התשובה אשר לא יושענו ועל כוס (למלכים) לא נרכב ולא נאמר עוד חלודינו המה הפועלים שאומרים כי כח ידיהם הוא אלקים ולכן אמר ובאו האובדים כי אובד הוא על התועה בדיעות מינות וכמו שאמר תעיתי כשה אובד והגדחים מסיבות התאוו והשתחוו לד' זה הכנעה להשית בהר הקדש שכל מקום שיש גדר ערוה נקרא קדוש ודו"ק:

וארא

והוצאתי ד' לשונות של גאולה והוצאתי הוא כמו שדרשו על להוציא גוי מקרב גוי כעובדה מתוך אשה וזה הוצאה כמו להוציא מבטן הוא כל שהיו משוקעים בע"ז וצדיעות משחתות והללתי זה על מה שענו אותם לבלותם וכמו כל הכן הילוד כו' זה כמיל מן הרוח וגאלתי הוא מעבודת עבד להיותם חפשים בלתי משועבדים ולקחתי אתכם לעם כו' הוא לעם נימוסיי ולאומי במשטר וסדר וד' עליהם למלך ודו"ק: **ד'** כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי והללתי וגאלתי ולקחתי (ירושלמי) כוס ראשון קידוש. דישראל מקדשי לזמנים וכמו שאמרו החודש הזה לכם יעוין ירושלמי ר"ה ואימתי כשהם קדושים וסמך קדושים תהיו לעריות שבכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה את מוצא קדושה וגדולים ממלאכי השרת שנאמר בהם שתי קדושות והתקדשתם והייתם קדושים היינו שהן מקדשין את הזמן (ויקרא רבא) ולכן כשהיו גדורים מן העריות במלכים שלכן יתכן והוצאתי שאל"כ איך יכול להוציא בני נכרית כמוהם וכמו בבית שני ונקראים קדושים מקדשי הזמנים והללתי יתכן להליל כשנכרי רודף איתן ומליל אותן מן הגויים אבל לא כשהן רודפין

משך

וארא

חכמה

וכנראה שלזה כיון הירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה ויזום אל בני ישראל מה לזום על פרשת שילוח עבדים [ר"ל שישלחו עבדיהם מישראל ששעבדו תחת ידם כמוש"כ] הה"ד כה לאמר כו' אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הולילי אותם כו' מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העבדי וכו' הנאמר בירמיה ל"ג יעו"ש ודו"ק. **ויתכן** לומר דעת המדרש נשא ששלשה שבטיה אילו הנהיגו שררה במלרים. לפיכך נתייחסו כאן עפ"י דאמרו במילתא דבשציל ד' דברים נגאלו שלא שנו שמן ולשון וכו' והיו מזויינין לגוי והחזיקו עממן לגרים מפני שהיו מלפים לתשועת ד' שיעקב בירך אותם איש איש כברכתו בחלוקת הארץ כמו שאמר וירכתו על לדון וכו' אבל שלשה שבטים הללו שיעקב רחקן אילו היו משועבדים ככל אחיהם היו מתערבין במלרים והיו מדמים שאין להם חלק ונחלה בקרב ישראל לפיכך מנעה ההשגחה מהשעבד אותם בחומר ולבגים ודו"ק. **וארה** ראשי בית אבותי' הנגה העמיד השי"ת משה ואהרן לנביאים ומנהיגים לכל יפול ספק בלבב בני ישראל ופקפוק בשליחותם. לכן בחר בהם שהם זקנים והזקן כל יעשה תחבולות רמיה לרמות אחרים ובפרט להוליא עם שלם בלתי מסודר ולהניחם כללן אחרי כי זקן האיש ופחד המות נגדו וחוס רוחו כבר אבדה בן בחר השי"ת בלזופן כי יהיה מבקרים אחרי פעולות משה ומהרהרים אחריו בכל נטיה לרעה כדי שלא יהיה שום פקפוק בנבואתו לדורות הבאים אחריו והיו ארבעים שנה פנוים משדה וכרם ולבבם טרוד רק במושכלות והיו מביטים אחריו בכל פרט ופרטי, וכן עם קשה עורף דבר הנחקק בדבר קשה הוא חרות לעד לא ימחקי לכן ספר כי בני ראובן פלוא ובני שמעון שאלו בן הכנענית ובני יהודה קרח ופינחס, אשר כל אלה בני פלוא ושבע שמעון וקרח היו מתנגדים אל משה בכל פרט ופינחס עשה מעלמו וקנא לד' אשר כל אלה לא נשאו פני משה והיו מבקרים את מפעליו לזה הוא אהרן ומשה אשר אמר ד' להם הולילו את בני ממלים כו' כי הם ינחילו את המושכלות האמיתיות וידיעת האלקות בלא שום פקפוק מורשה לדורות ומשה בן שמיים כו' בדברים אל פרעה כדי שיאמינו בם ישראל כי זקנים כאלה לא יסקרו ולא ירמו אותם להוליאם במדבר כו' והבין **וידבר** ד' אל משה לאמר אני ד' דבר אל פרעה וכו' אשר אני דובר אליך הענין, שמה שטען קודם הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וזה אחד מעשרה קל וחומר בתורה, אולם יש לו פרכא שבני ישראל המה בעלי בחירה וזה מגבורת השי"ת

ביחודי סגולה אשר יריחו רוח משפט ולדק תהיה לאור עולם ולאש לוהט שלהבת יה ולכן נסמך אל מה שהביאו קודם אחד ממשפחה מזכה כל המשפחה כו' יעו"ש ודו"ק כי זה מושכל:

והייתי לכם לאלקים. וידעתם כי אני ד' אלקיכם כו' והבאתי אתכם אל הארץ. הענין עפ"י דברי הנביא זכרתי אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר כו' כי זה באמת ענין מורא אשר עם גדול כמוהו הלכו בצבחונום במדבר ליה ולא שאלו באיזה דרך תולכנו, ולכן אמר כי באמת בשכר זה שתבטחו בי ותלכו אחרי בתום לב בשכר זה תבואו אל הארץ (וכנזכר זה הרבה בספרי) וזה שאמר כי באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה ולהבדיל עולם לכל ליתן להם תבן ובכ"ז תראון כי זה עולם הטובה ותכלית הדורו ולקחת אתכם לי לעם כו' וידעתם פירש בלשון לזיוו שתדעו בטח כי אני ד' כו' המוליא אתכם, ומזה תדעו כי והבאתי אתכם אל הארץ כו' ונתי אתכם מורשה ולכו בכל אשר תלכו ולא תנסון את ד' ותלכו אחריו כללן אחר רעה וכן אמר בזוה"ק ברעיא מהימנא פקודא דא למינדע כו' הרי דריש בלשון לזיוו ודו"ק.

וידבר משה כו' ולא שמעו אל משה פירוש ענין הבאה לא"י מקולר רוח ומעבודה קשה כי דרך קשי יום אשר יתפולו לשמוע רק כדי ללאת מלרתם ולא לשמוע בהבטחות עתידות ובהלליות נפלאות כו' ולכן יידבר ד' וכו' ויזום אל ב"י ואל פרעה וכו' להוליא בבני מארץ מלרים כלומר לדבר רק אודות זה וכמו שנזכר לקמן (דוק ותשכח) והבין ע"ד לחות.

ויצו אל בני ישראל ואל פרעה כו' להוליא את בניי כו' יתכן כי גם אז במלרים היו

גדולי האומה אשר היו שרים נכבדים ואפרתים והם היו משעבדים את בני ישראל לעבדים שמכרו המלרים להם ואולי היו המה השלשה שבטים ראובן ושמעון ולוי שהנהיגו שררה במלרים כמו שאיתא במדרש נשא פ' י"ג לוי שלא היה בשעבוד מלרים לכן לא נטל נחלה בארץ, וכן ראובן לא נטל רק בעבר הירדן ושמעון נתקיים עליו אחרלקס ביעקב כמוש"פ רמב"ן ומהם היו בני חורין הרבה ושרים אשר היו משעבדים את ישראל הגמורים להם מהממשלה של פרעה, לכן זה השי"ת שבני ישראל גם פרעה יולילו את בני ישראל מהשעבוד ולכן סמך לזה יחום השלשה שבטים ימסיים הוא אהרן ומשה כו' הולילו את בני ישראל על נבואתם שיהיו כל משפחה ושבע לבא בפני עממו ולא ישעבדו ישראל זה לזה הם המדברים אל פרעה

משך

וארא

חכמה

כמ 57

משום לפני עור וזדם ולפרדע עשה השי"ת דברים שלא יוכלו לעשות ע"י כישוף רק ע"י מעשה שדים בלטיהם (לכן לא קרא למכשפים רק לחרטומים) דעל מעשה שדים לא הוזכרו בני נח ואין כאן משום לפני עור דכיון שהיה ברי שיקרא לעשות כמותו הו' לפני עור ודו"ק:

להכרית להפרדעים ממך ומביתך כו' כי רק ביאור תשארנה. השאיר ביאר להורות כי אשר נהי'

בדבר השם הוא מליאות מוחשי ובריאה ממשית קיימת לעולם כמו כל הנבראים בראשית הבריאה לא כן המתכוונים מהחרטומים ע"י שדים וכישוף הוא אינו לעד רק דבר שאינו מתקיים לכן ישארו ביאר להראות ההבדל והנה החרטומים הביאו לפרדעים אבל לא בבתי פרעה ומה שהעלו ע"י שדים הי' בכחם להסירם אם כן להכרית מעם מזרים ומעבדיו אין זה התפארות כי גם החרטומים הסירו שלהם לכן אמר להכרית ממך ומביתך שאותם לא היו יכולים החרטומים להסיר ודו"ק:

הנני הנני משליח בך. פירוש: ע"י אחד מהמחבילים ואעפ"כ והפלתו ביום ההוא כו' אע"פ

שכיון שנתנה רשות למשמית אינו מבחין כו' וזה יותר פלא. **ויקרא** פרעה כו' לבו זכמו לאלוהים בארץ כו' פירוש כי בפעם הראשון אמר ואשלחה העם

אבל כאן שראה ששני פעמים אמר אליו שלח עמי ויעבדוני ולא הוכיר כמו קודם מכת דם ויעבדוני במדבר סבר דאין קפידא אם יעבדו לד' שלא במדבר לכן אמר זכמו בארץ ויעיון גיטין דף ע"ז אמר ע"מ שתתן לי מאתים זו וחזר ואמר ע"מ שתתן ג' מאות זו ביטל האחרון את הראשון יעו"ש: -

א יתכן משום דאמר והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אם כן כיון דהשגחה להבדיל ארץ גושן היא בדיוק יתכן להיות ג"כ הוצא לאלוהים בארץ כיון שראוי להשגחה פרטיות כל כך והבין

דן הוצא תועבת מזרים לעיניהם ולא יסקלונו דרך ג' ימים נלך במדבר וזכחנו לד' אלקינו כאשר יאמר אלינו. יתכן דהכי אמר וזכחנו לד' אלקינו לעיני מזרים בארץ אבל אימתי כאשר יאמר אלינו דמן הטבע הלא יסקלונו רק כאשר יאמר לנו ד' לזכות לעיני מזרים אז נזכר כמו שהיה בשמיטת הפסח ודו"ק. **דרך** שלשת ימים נלך במדבר וזכחנו כו' כאשר יאמר אלינו פירוש: כי שלמים לא קרבו בני נח רק עולות. לכן אמר שאנו נזכר כאשר יאמר אלינו ענין וסדר אחר מהקרבנות וזה הוא שלמים וכיון שנאכל תועבת מזרים האם לא יסקלונו?

וישם

השי"ת שאין ידיעתו מכרחת הבחירה אבל פרעה מלך מזרים ולב מלכים ושרים ביד ד' שמלכים אינם בעלי בחירה וכמו שאמר אשור שבע אפי מטה זעמי ואני ד' וזידי להטות לבבו לכל מה שארצה ולזה אמר משה שהטענה השניה ואני ערל שפתים נשאר וזה שאמר ויאמר משה לפני ד' הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה וע"ז השיב השי"ת כו' ואהרן אחיך יהיה נביאך כן קישור הפסוקים ודו"ק:

ויאמר משה לפני ד' כאשר התעורר אותו השי"ת כי נצוהו גדולה במדרגת האבות כי הוא

בשם ד' באספקלריה המאירה. לכן הכין משה עלמו לנבואה רמה וסדר דבריו לפני ד' לכן נאמר כאן לפני ד' מה שאין כן בכל המורה כולה ולכך כתב שני פעמים לפני ד' אחד באמרו הן בני"א לא שמעו אלי' והשני באמרו הן אני ערל כו' למדך תורה ד"א לשלית לבור פעם ראשון משרבי ב' מהבהב ופרש"י נגער לעמוד וזה שאמר הן אני פירוש מזומן לילך אבל ערל שפתים כו' וזה כלל גדול שלפני הוא הרגשת דבר שלפניו וערכו ודו"ק. וכמו ש"כ המנ"א בסי' יג דדבר של שררה אף לגדול יסרבי יעו"ש:

ואני אקשה אג לב פרעה כו'. הענין: כי מזרים היה אז הממלכה היותר כבודה ומוחכמת

ומסודרת ולכן הרבה השי"ת אותות ומופתים כדי שידעו מזרים כי אני ד' ויפרסמו מליאותו יתברך לכל העולם והולאתי את בני מתוכי פירוש: בזה יולא את בני מתוך מזרים בדיעות ומדות אשר הן משוקטין בתוך סומאם כי יזדככו ויבואו להשגת היחיד האמיתי וידיעת השם המחוייב המליאות ודו"ק:

והשלך לפני פרעה יהי לתנין שכעת אמר השם שיהיה לתנין ויהיה זו כח בריית תנין

ובמאמרו ית"ש נתהווה זה כעת בעת אמרו למשה ולכך אף בעוורו מטה בלע מטותם (נס בתוך נס כפי' ר"ל) לכן לא אמר ויהי לתנין בואו ודו"ק:

ויפן פרעה ויבא אל ביתו. הוא דמכת דם לא היה בבית פרעה וכמו דאמר במדבר ממת דם

העשירו מזרים יעו"ש. וכיון שלקחו במחיר אי"כ רב המחיר אשר נתן פרעה למשה שגדלוהו תוך ביתו בבני מלכים לכן לא היה במימי ביתו שלא נהפכו לדם ולכן לא שם לבו גם לזאת ופשוט:

ברשיתה אלו מעשה שדים בלהטיהם אלו מעשה כשפים. סנהדרין ס"ז ע"ב עיין חדושי

אגדות. ונראה להנך תנאי דבברי דבני נח נלטו על הכישוף אתי שפיר דבפעם הראשון עשה השי"ת מופת אשר יוכלו המזריים לעשות על ידי כשוף דאכתי אין

משך

וארא

חכמה

וישם ד' מועד לאמר מחר יעשה ד' הדבר בארץ כי במכוון עשה השי"ת הדבר הזה כדי שימכורו המלרים את בהמתם לבני ישראל ולא ימותו וכן היה כי מכרו כל בהמתם ובני נהגו בהן טובה עין ונתנום אחיכ למלרים ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם בשאלם מלבושים וכלי כסף וזהב:

ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה כו' פירשו שבשו מפני משה ולא היה כח בלהקיהם לעשות שחין על משה אף שהיה סמוך לפלטיין של פרעה ולא בארץ גושן וכבר חלה בזהרעט שידו היה מורע כשגב ונחל לחלו עליו שנית ובכל זה לא יכלו להפוך בשו לשחין ולכן נכלמו מפניו מאד ואדרבא מהם התחילה מכת השחין וכמו שאמר כי היה השחין בחרטומים: **הירא** את דבר ד' מעבדי פרעה. יתכן להיות לפי שאמר משה בדבר השם יתברך ועתה שלח העז את מקנך כו' ועבדי פרעה היו מזהירים שלא יניחו להאדם אשר בשדה והמקנה לכנוס אל הבתים כדי שלא להאמין למשה לכן אמר המלרי הירא את דבר ד' שהיה מאמין בדבר השי"ת והי' ירא מדבריו יותר ממה שהי' ירא מעבדי פרעה, ומ"ס הוא מ"ס היתרון כמו טוב שם משמן הטוב, הניס כו' ולכן אמר משה אתה ועבדיך כו' טרם תיראון:

רק בארץ גשן כו' לא הי' שם ברד היה זה במכוון להטעות לבב מלריים שיכדו שבני ישראל ישובו ממדבר למלרים אחרי זבחם לד' שלכן לא היה הברד כדי שישאל יאכלו מפרי העץ שאם לא ישובו היו מכניסים הביתה הכל ולא היו מוצקים ודו"ק:

בא

גם האיש משה גדול מאד בארץ מלרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם, הגה ידוע התהוות הכבוד בעם ישנו משני פנים או מעולם חכמה של הנכבד ומדותיו האלקיות והנהגתו הנפלאה, או מפעולות זרות בלתי מושגות ופלאים יולאים מגדר ההרגל הטבעי עד כי יתשובו לאלקי, והנה המכובד מהחכמה ויושר ההנהגה הגה תחלת כבודו אלל החכמים האיליים בעם הם היוודעים להוקיר חכמתו הם המבקרים הנהגתו הם החודרים בעין חודרת אל מדותיו ומאשר פילאווהו לשלם אחימי יתפרסם שמו גם אלל ההמון וחרדת קודש ירעדו ממנו, אולם האיש המכובד מלד פעולותיו הזרות והנפלאות, הוא יכולל תחלה מן ההמון אשר בעינים טוחות יתשובו לאלקי ולאמר כי הוא בלתי טבעי ויטפלו עליו שקרים

ופליאות זרות בפורים מפליאים עד כי יתפרסם שמו אלל ההמון וגדל הפרסום יעם כנפים גם בלבות הנבונים בעם להטיל ספק בלבם לאמר לא לחנם יתפרסם שמו אלל ההמון עד כי גם הם יכבדוהו והנסיון יוכיח על זה, והנה משה נקרא איש אלקים כי הנהגתו הבלתי טבעית היה אלקית באמת עלה לשמים וירד, גזר ומוזה על כל חוקות הטבע ומשטרי השמים מפיה פיו ימלאו קצות ארץ שחין, בהרים ידו באו חיות מקלות ארץ, הגה ממפעלות כאלה ההמון במלרים נחרדו נבעתו חיל אחזתם, לא כן החרטומים ושירים בדם ונפרדע הקשו לבם לאמר כי הוא מפעולות הכשוף או דבר אחר הנעשה בפעולת הדמיון עד כי אחרי כל התפלספותם הודו כי אלצע אלקים הוא וכן אמרו עד מתי יהי זה לנו ולא אמרו האיש פירוש שאינו איש כי ילא מגדר האנושי והנהגתו הטבעית חכמתו ועטותנותו וכל מדותיו חושש לטובת זולתו רחמן בכל הגיוניו ופעולותיו עד כי כל מבין שראוהו והטבון בו אמר כי זה משה האיש האמיתי ומבלעדו אין ראוי האדם להקרא איש כי כולם כבהמות נמשלו נגדו, ומלד זה נתפרסם שמו אלל האיליים כי הם הבינו חכמתו והפליאו הנהגתו ומלד זה נתפרסם שמו מתחלה אלל האיליים בעם החכמים הם עבדי פרעה ואחרי כן אלל העם וזה ביאור הכתוב גם האיש משה [מלד אנושיותו והנהגתו הטבעית] גדול מאד וכו' בעיני עבדי פרעה ובעיני העם שנפרסם לעבדי פרעה קודם ואח"כ להעם והבן:

גדול מאד כו' פירוש, כי המופת אם יעשה אדם פחות המעלה לא יתפעלו ממנו נבונים ומבקשים להן סיבות וטענות לדמותי אלל איש גדול כי יעשה מופת הלא יותר פלא אם לא ישמעו לו וזה מספר לן הכתוב והבן.

ואחרי כן אלל, לפי כונה שני' נראה דקאי על ראש הפרשה שאמר כחלות כו' אני יולא בתוך מלרים ע"ז אמר ואחרי כן אלל כמו שמבואר במכילתא על קרא דאשר פדית ממלרים גוי ואלודיו, שכל זמן שהיו ישראל במלרים היו שכינה עמם וכשילאו ילאתה גם שכינה עמם, ויעו"י ירושלמי פרק ד' דסוכה ודונמתו לעיל ושמרתם את הדבר הזה לחק כו' דקאי על ראש הפרשה ודו"ק.

החודש הזה לכם וכו' בספר המלות לרבנו מ"ע קנ"ג האריך רבינו, ורמב"ן שם הש"ג יעו"ש, והמגילת אסתר חשב כי דעת רבינו כדעת הרמב"ן וכן כתב בסוף דבריו שכן דעת רבינו בחיבורו הגדול, ובמח"כ העיד ללא אמת ולעני"ד העיקר כשיטת

אשר לדברנו יש טעם נפלא דלפי מה שכתב רמב"ם בפהמ"ש בריש סנהדרין דיהיה ב"ד בארץ ישראל טרם ביאת משיח וקידוש גלויות עיי"ש דבריו הנעמיים וכן מפורש בירושלמי מע"ש פרק כרס רבשי זאת אומרת שבנין בהמ"ק יהיה קודם מלכות בית דוד. אי"כ אם יהיה ב"ד בארץ ישראל יהיו מוכרחים לקדש עפ"י הראיה ואם לא תתראה הלבנה ביום שלשים אעפ"י שע"פ חשבון יהיה ראוי לקבוע בו בכ"ז יהיה מעובר ואז יהיו לריכים לעשות בגולה שני ימים ולכן גזרו גם עכשיו דוגמה שעשה ריב"ז לאסור יום הקץ גזירה שמא יבנה בהמ"ק וזה טעם נכון לעשות בזמן הזה שני יו"ט של גלויות וזוה יסתם פ', המתפרשים בעוה"ר ודו"ק בכ"ז היטב:

ובמכירתא פ' ב' מה חודש אין תוספות עיבורו אלא בסוף אף שנה אין תוספות עיבורה אלא בסוף. ור' נתן דמפיק לעיל משמור את חודש האביב, פליגי אם דנין אפשר משאי אפשר דבחודש לא שייך לעבר אלא בסוף וזוה פליגי תנאי עיין מנחות פ"ב ובכ"מ ודו"ק:

בעשור לחודש כו' ויקחו להם איש כו' זה מקחו מצעשור כו' נראה בזה עוד טעמים שפסח מלרים ה' מקחו מצעשור כי ההשגחה נלתה לעשותם גוי מזוין בנימוסיו ויהיו ראויים להנהיגה מסודרה ומתנהגת תחת גדוליה ויוכלו לעזור בעד מאו"י לבצם ורסן תאות נפשם וינהגו במשטר חזק (דיסליפלין) לכן כאשר ישתוקקו כולם להיות חפשי וידע השי"ת כי יעמדו בכורי מלרים מפני פחד דברי משה בשם ד' על נפשותיהם ויבואו אל פרעה וילחמו בעד נפשם עב חיל פרעה וירבו חללים על פתח פלטין של פרעה ואז כי ילכו מי יעזו לדבר נגדם ובכל זה כל זמן שלא ישמעו מפי משה ואהרן ללכת בהסכם פרעה לא יזיזו ממקומם וזה חנוך חזק לעזור ברוחם בעת הזאת ויהיו ראויים להנהיגה נימוסית מאושרה. **עוד** נראה שהרי לא יכלו ללאת מביתם כלילה זו והיו מוכרחים להשתתף עם שכניהם שבאדם והיו יותר משש מאות אלף גברים מנן כ' ועם נשים וטף היו קרוב לשני מליאן ורובם היו עניים טרם ששאלו ממלרים והיו לריכים לאכול בשר ללי ולבלי לשבור עלם מאין היו להם, ע"ז אמר במכילתא משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו היינו שהעשירים היו נוהגים להם דמים והם היו לוקחים לאן ובזמן שהאדם עוקר משכנו הלא כל פרוטה יקר אללו ובכל זה יעשו לדקה גדולה להיות כל איש אוכל כל הלילה בשר ללי ולכן אמר מלמד שקבע להן ב"ד שמתחלקת בג'.

כשיטת רבינו וידו החזקה ובקילור דשיטתו כך הוא הקביעות על פי חשבון כפי שאלו מונים עתה אף שלא נראה לשום אדם ביום שלשים מקודש החודש ועפ"י הראיה אם לא באו עדים מעובר וזה הלכה למשה מסיני שכ"ז סנהדרין קיימין לריך דוקא להתקדש עפ"י ראיה שאם לא יבואו עדים ויעידו לפניהן אינו מקודש רק מעוברי אבל בזמן שאין סנהדרין אף אם יש ב"ד סמוך אי"ל לקבוע עפ"י ראיה דוקא רק אם רואים עפ"י חשבון ג"כ הרשות בידם היינו שלא ירלו לקבל עדים וכ"כ. והנ"מ כשיש ב"ד סמוך אבל כשאין ב"ד סמוך ואין מי שיקבל העדות מתקדש דוקא עפ"י חשבון ולכך קאמר והשתא דידעינן בקביעת דירחא פירוש שגם בא"י אין ב"ד סמוך רק מחשבין עפ"י חשבון [ולא מפני שהיום בקיאות יותר] אי"כ גם אנו מחשבין ודו"ק.

אור"ה מי לריך לקבוע הוא שלשה מן הסנהדרין ובכרשות הנשיא שהוא ראש להם ואם אין סנהדרין קובע ב"ד סמוכין מן הסנהדרין איש מפי איש כפי שלשלת הסמיכה ואף אם הלכו בחו"ל ולא הגיעו כמותן בארץ ג"כ מעבדין. והשתא שאין ב"ד סמוך אף בארץ ישראל אנו מקדשין חדשים עפ"י חשבון היינו שאלו יודעים שבני ארץ ישראל מקדשים יום זה לר"ח עפ"י חשבונם. והטעם שאם אין ב"ד סמוך תליא רק בבני ארץ ישראל הוא דשיטת רבינו בפהמ"ש ובחבורו בהכרע כי אם רלו ישראל שבא"י לסמוך זקנים הרי הם מוסמכים אי"כ בקידוש החודש סגי בחשבון בני אי"ש שחינא שדין סמוכין יש לקיבון הכללי להסמך זקנים כמו ב"ד סמוך אי"כ חשבונם כדן חשבון ב"ד סמוך וזה נכון בס"ד. ועיין וראה כי דיני סמיכה המה דומים להלכות קידוש החודש וזוה סרו תמו הקוסיות והמזכות אשר העיר הרמב"ן וחשב להרמב"ם לטועה חלילה וכמדומה לי שזוה יהרסו גם דברי רלב"ח בקונטרס הסמיכה ואכמ"ל והענין עמוק וחתום באולרות רבינו ולפענ"ד כמוש"כ ודו"ק: **ובזה** ילא לנו טעם נפלא על הא דקאמר הגמרא הזהרו במנהג אבותיכם גזירה דילמא אתי לקלקולא דא"כ קשה גם בח"ל גם בא"י יהי' להם דין אחד דגם בא"י שייך האי טעמא. ול"ל משום דכבר נהגו והוא כמו דלא בטל הטעם ואכמ"ל דלריך ב"ד גדול בחכמה ומנין להתירו וכ"ז אינו נראה שיהיה לעיקר הטעם אבל מקובלים איתנו מרבנו הגר"א דאם כי חז"ל פירשו טעמם בכ"ז עוד השאירו טמונים בסתר לבצם טעמים לאלפים גדולים ורמים אבל לא גלו זה לאוזן המון בני ישראל ככה אומר

משך

בא

חכמה

בג' כדני ממונות דמיא. ביב דף ח' ע"ב וירושלמי סוף פאה יעו"ש ודו"ק:

ויקחו להם איש וכו' במכילתא פרשת ג' מיקן אמרו שלוחו של אדם כמומו ולקמן פרשת ה' דריש משחתו ועיין ירושלמי ריש פ"ב דקדושין דמיייתי להך בשם חרי תנאי ומקשה תמן הא אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו עיי"ש וכפי הנראה דתליא בהא דלמ"ד עד שירק הדם אדם מושך עלמו מפסח א"כ איך מלי שחיט שלא מדעתו דילמא ימשוך חבירו מייגה וזה מחלוקת ר"ש ורבנן בפסחים ע"ש ודו"ק: **איש** לפי אכלו פירוש לפי הרגל אכילתו ולא אכילה גסה אם ימעט הבית מהיות משה.

שה תמים זכר וכו' במכילתא. ריה"ג אומר ומה איל שתחילתו פסול סופו כשר. פירוש במקום דבעינן איל (כמו אשם תלוי) פסול בתחילתו סופו כשר מכן י"ג חודש ויום אחד כמפורש פ"ק דפרה שה שתחילתו כשר פירוש עד שלשים יום אינו דין שמשלשים יום עד כלות השנה כשר ודו"ק.

שה תמים זכר. בכל התורה כתוב זכר תמים. ונראה משום דלתוספתא וירושלמי דילן דדקין ותבולין אין פוסל בפסח מזרים רק תמים שלא יהא מחוסר אבר דדין קרבנות בני נח. לכן כתב תמים ברישא שזה דין כללי ברישא שהוא נוהג בכל קרבנות בבני נח. והדר כתב זכר שזה דין חדש בפסח מזרים שבני נח כשר להקריב זכר ונקבה מן כל הטהורים כמו שהקריב נוח כמבואר בירושלמי פ"ק דמגילה הביאורו תוספות בחולין כ"ג. ולמ"ד דדקין ותבולין פוסלין בפסח מזרים ותמים שלא יהא בעל מום. נראה שבמזרים היה להם דין במה קטנה ואמרו סוף זבחים מומין פוסלין בזמה. אבל נקבה אמרו בעו"ג כ"א דעולת נקבה כשרה בזמה קטנה. לכן תני קודם מה שבכל קרבנות במה קטנה וזה תמים שלא יהא בו מום. ולבסוף זכר. שבזמה גס עולת נקבה כשרה וכאן מוכרח להיות זכר אבל במשכן כתוב זכר תמים שעולת נקבה פסולה תמיד ודו"ק.

מן הכבשים ומן העזים תקחו. במדרש. כשם שאני הורג אדם ובהמה וכו'. כך אחס ים לכס רשות ליעול מכל מקום שאתם רוצים לפיקך נאמר תקחו. והכוונה דכיון דדקין ותבולין לא היה פוסל בו כדליתא בתוספתא א"כ משחתם בהם מום היכי דפסול מום פוסל עו"ג (חולין כ"ג). לכן נעבד היה כשר בהם. והם עבדו הלא ובעלו אותן במה שעקרו אותם וזבחום ובע"מ אמרו עשה קרב כמקריב לכן גם בהם. שהרי כהנים ששמשו לדבר אחר פסולים כבעל

מום (סוף מנחות) ואין קרבנו ריח ניחוח. לכן כאן שישראל היו עובדי ע"ז וכדליתא במכילתא משכו מעו"ג וכו' והיו כשרים להקריב. כן היו הבהמות נעבדים וכשרים להקריבם. כיון שזה היה לבטול העו"ג וכמו בגדעון שהותר מוקלה בו. וזה מכל מקום שתרנו אף מהנעבדין ויעיין פ"ב דע"ז גם אחת תמן בידינו כו' ודו"ק: וכן בתוספתא דאתן ומחיר לא היו פוסלים בו משום הך דמשחתם בהם היכי דמום פוסל פוסל דבר ערוה כמו דאמרו בחולין ס"ג יעו"ש היטב: **ובגמרא** פסחים דף ל"ז בעי ר"ז אימורי פסח מזרים היכי אקטרינהו ואם נאמר דהקטירו האימורים אי"כ יש מהן למזבח. וזוה בכל קרבנות בני נח פוסל מחוסר אבר שנאמר מכל המי ולמה כתב בפסח שה תמים ע"כ דדקין ותבולין פוסל בו יעוין ירושלמי מחלוקת זוה (פ"ט ה"ה בפסחים) ולפי"ז א"ש דלריך קרא דתושב ושכיר למעט גר שכל ולא טביל. דס"ד"א דהרי אבותינו במזרים מלו ולא טבלו ואכלו מפסח אבל אם נאמר דלא היה הקטר אימורים אי"כ מלי לומר דדקין ותבולין לא פסלו ביה. ותמים שיהא שלם באיבריו דמכל קרבנות לא יליף דאין בהן למזבח וכהירושלמי ותו לא הוינא למיעטי דמל ולא טביל אוכל האיל ואבותינו אכלו פסח מזרים שהרי לא פסלו ביה מומין והיה ככל קרבנות בני נח אבל מל ולא טביל דעו"ג גמור הוא איך יאכל בפסח דורות וע"כ כר"א ואין ערל כטמא וזה שבעי ר"ז דנפ"מ לדינא ודו"ק.

מן הכבשים ומן העזים פרט לחולה ומזוזה. ובעולה דריש בגמרא תמורה כ"ח פרט לזקן וכאן כתב בן שנה וב' מיעוטים למעט הנך. וזילקוס גירסא מוטעת יעוין בתמורה שם גירסא הנכונה יעו"ש ותבין. **בין** הערבים במכילתא. בן בתירא אומר בין הערבים שחטוהו בין שני הערביים כן גירסא הגר"א וכוונתו לדברי הגמרא זבחים דף י"א אליבא דביב דכל היום של י"ד כשר לשחיטת הפסח יעו"ש:

אל תאכלו ממנו נא כו' ולא תותירו ממנו עד בקר. דע כי ההבדל בין אל ללא הוא. כי אל הוא ענין בקשה כמו שמלאנו מלת נא סמוך לאל ולא מלאנו סמוך ללא כמו אל נא שמעני בתנך. כי לא הוא מורה יותר על הציורי ולכן כל הבקשות להשי"ת שאין נופל ציווי עליו בא במלת אל כמו אל תשכח ענינים. אל תתן לחית נפש תורך. אל תרחק ממני. אל תסתור פניך ממני כו'. ולכן מלאנו ויאמר לא. ולא ויאמר אל כי אל אינו ענין התלטיי רק הוא ענין בקשה והנה ערס הבה ד' כל בכור במזרים הלא

עמיתו זה ואנחת דברים וע"ז יאות לשון הליוי והפקידה כי אף שלא שם רע על חצירך אל תונה אותו ודוק. וכן בקדושים אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם כי על המחשבה לא יאות לווי החלטי פי מה יעשה האדם אם מהרהרי רק לריך האדם להקשיט לבדו מזה ולהדפה מקרב לבדו ולכן מלאנו אל תאמר בלבדך בהדוף כו' בלדקתי וכו' וראה דברי הרא"ש"ע על פסוק לא תחמוד דברים מושכלים וזה לווי על המחשבה בעיני ע"ז ולכן נופל שפיר אל תפני אבל ח"מ לא תעשו נופל לשון לווי ופקידה. וכן אל תפנו אל האזנות ואל הידועים ג"כ על המחשבה וכן בפרשת מן אל יותר ממנו עד בוקר אל יולא איש ממקומו בלשון בקשה מפני שזה פעולת הכל כי אם יותיר איש הלא ירום תולעים ויבאש לכן רק בלשון בקשה וכן ראו כי ד' נתן לכם השבת וכו' אל ילא איש ממקומו הכונה כי ד' נתן לכם לחם ימים ואם תאלו ללקט מן הלא לא יתן לכם ימים ואל תמלאו בו אי"מ פתי יעשה זאת כי יפסיד את אשר ילקט משנה כי הלחם משנה ודאי ירום תולעים כיון שלא היה התועליות שלא נחו ולא שבתו במקומם יבטל גם של קיום הלחם ביום המחרת ולא תמלאו מאומה. ולכן אמר בלשון בקשה. וכפי הנראה שעתה בפעם ראשון מחל הש"י להם ולא הבאיש הלחם אף שיאלו ללקוט ולכן אמר עד אנה מאתכם. כי אם תמלאו עוד ותמלאו ללקט ביום השבת מלבד אשר לא תמלאו גם הלחם משנה ירום תולעים ויבאש. כי על כן נתן לכם לחם ימים כן כ"ל בזה:

וכן ראשיכם אל תפרעו שזה לשון בקשה לעשות מעשה לגלגל כדי להיות ראוי לעבודה. ובגדיכם לא תפרומו שלא לקרוע בגדים של"ת מעשה נופל ע"ז לשון לווי ושבן. וזה יין ושכר אל תשת שבשעת השתיה אינו עושה איסור עדיין רק בשכר שזה אסור ליכנס. ואם שמה הרבה שהגיע לשכרותו של לווי פטור ממלקות אי"כ לא מיירי הקרא בכגון זה. אלא ששתה רביעית ונמלא דבשעת השתיה אינו עושה איסור עדיין ואם כן אינו רק בקשה שלא יביא עלמו לשכרות ולכנוס אח"כ וכמו דאמרו בהוריות דף י' נפ"מ דלפניא אחרינא לא הו"ל למישתי ודו"ק. וכן אל תחלל את בתך להזנותה דדריש בפרק הגשרפין דף ע"ז שלא ימסור בתו לזנות דזה אינו מפעולות בעל שכל שימסור בתו לזנות או שיזנה עמה זה נגד הטבע כי ילה"ר לא מתגרי בזה וכל אדם רואה שסתא בתו בלגיונות היותר גדולה ולכן אמר אל ומפני זה לא מלאנו לווי מפורש בתורה על זנות

אז היו המלרים חושבים שזה ענין מתחבולות משה כמו שאמרו עד חתי יהיה זה לנו למוקש. אולם בעת הכה ד' כל בכור ראו הכל כי ההשגחה פרטיות מהבולל כל השלימות וע"ז אמרו בפרק איזהו נשך אני הוא שהבדלתי בין טיפה של בכור אני עתיד לפרע ממני שאינו כו' כיון שההשגחה חלה בפרטי פרטיות תדע כי ישקיף ד' וירא כל מפעל כל מלעדי ואז דבוק קנין האלקי בעם ישראל שהוא בן בכורו וקנה אותם לעבדים כי פרעה וכל העם מהרו לשלחם מן הארץ וחיוב כל המלות חלה הש"ת בעת הזאת. לכן אמר אל תאכלו ממנו נא פירוש מבעוד יום ג"כ [כדעת רבי סוף פרק כ"ש] וכש"כ קודם חלות לכו"ע פירוש רק בלשון בקשה שאז היה העיקר מעם ישראל שהאמינו בהש"ת ואכלו ללי דרך שררה ומפזון ומקלם בידם והאמינו שד' יוליאם בזרעו הנטויה. וזהו לשון אל דרך בקשה אבל אחרי חלות כאשר יהיה לעקה גדולה וישלחו אתכם ויהיו כל הבכורים מתים אז נופל לשון לא תותירו ממנו עד בוקר שהוא מורה על ליווי ופקודת מלך כי כבר יש לו התחייבות על נפשותיהם ועבדי הם ומלווים לכל אשר אני אלוים ודוק.

וכן בפרשת בהר וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך פירוש. סדר הנהגתו ועניניו והחזקת בו שיסוב על כנו ואל מקומו וכבודו. גר ותושב וחי עמך שרק להחיותו אתה מלווה לא להעשירו. אבל אני מלוך שימיה עמך ותתן לו לחם ומים ופרנסה ובבקשה אני מאתך אל תקח נשך ותרבית שעי"ז אינו נופל רק ענין בקשה שהגר אינו בן מלווה ואינו בן דת אי"כ הוא יקח מאתך נשך ותרבית ואתה לא תקח ממנו הלא תחרושש ותעני רק אשפי"כ אני מבקש מאתך שאל תקח מאתו נשך ותרבית כי להחיותו הכך מלווה וכל חבזה ללם נברא בדמותו וחציב אדם שנברא בללם אם כי לא אחיך הוא וכן חששו חכמינו שמה ילמוד ממעשי ודילמא אחי למיכרך ורק משום כדי חייו התירו ואמרו בסוף מכות ואת כספו לא נתן בנשך אפילו רבית דנכרי וחי אחיך עמך את כספך לא נתן בנשך בלשון ליווי ופקודת מלך כו' ועיין פרק איזהו נשך רבי אומר גר תושב האמור לענין רבית אי" וע"ד הפשט יש לנו רשות לפרש כחוש"ב:

ועוד שם וכי תמכרו ממכר לעמיתך אז קנה אל תונו איש את אחיו פירוש שזה לשון בקשה שענין אונאה שבאה שלא מדעתו של אדם וברלונו למכור או ליקח אי"כ זה שטות שאם אתה תונה אותו כי תקח ממנו הוא יונה אותך כי יקח ממך וראוי מענין הנימוס והשכל שאל תונו איש אחיו ולא תונו איש את

חכמה

בא

משך

הא מיבשי לאסור בשר בחלב ע"י ביטול כדל"ל זה אינו דמשום זה לא הוה ליה לרמנחא למיכתב זה אלל פסח רק גבי ביטול בשר בחלב להורות שם שכומו אסור ביטולו כן אסור אכילתו ע"י ביטול ובפרט דנאמרה זה קודם מתן תורה שעדיין לא נלטוו על ביטול בשר בחלב אם לא דיש מזה ילפותא גם על מילי דפסח. לכן אמר רידענו ממה שדימה התורה אכילת פסח ע"י ביטול במים לבשר בחלב שגם שללו ואח"כ ביטלו אסור והורה לנו בזה ענין חדש גבי פסח. ומיושב לרב כהנא דאמר לר' יוסי דמלה שנתבשל אין יולאין בו דבטל מתורת לחם-כן פסח נתבטל מתורת ליל וכו' לא מיבשי קרא לאסור ללאו ואח"כ בשלו ואח"כ בשל מבטל מאי דרשי זה מיבשי לרבות ללי קדר ולא סבר לדרש לקיש וכן סבר הרמב"ם לכן דריש לאסור גם ללאו ואח"כ בשלו זה מסבירא וללי קדר מבטל מבטל ודו"ק היטב **וְרָא** תותירו ממנו עד בוקר וכו' במכילתא ומה ת"ל עד בוקר אלא אם חל י"ז להיות בשבת מגיד שאינו נשדק אלא עד אור י"ז. פירושו דאמרינן ביבמות דף ה' מה למילה ותמיד שכן ישן לפני הדיבור פירוש דעשה דקודם הדיבור עדיפא א"כ י"ט שגם הל"ת הוא קודם הדיבור לא שייך שדחה. אבל שבת שהל"ת אינו קודם הדיבור וכדמוכרח שם בגמרא א"כ סד"א דעשה דקודם הדיבור דוחה אותו ודו"ק. ובאמת לעיקר על הגמרא הא במרה נלטוו על שבת כדמפורש בסנהדרין ולקמן במכילתא וא"כ גם הל"ת קודם הדיבור ויש לישב ואכמי.

וְרָא הדם לכם לאות במכילתא ומה ת"ל וראיתו הדם אלא בשכר מזה שאתם עושים אני נגלה וחס עליכם כו'. כוונתו להך דאמר בזוה"ק על פסוק זה ובג"כ כולי' בין לטב בין לביש בעובדא תליא מילתא עיי"ש. וזה שאמר שאתם עושים דייקא. אך קשה לעג"ד הא מחשבה טובה מלטרפת למעשה (קידושין מ') ואולי קודם מ"ת היה להם דין ב"נ או כמו שפירשו קדמונים דאם עשה אז מלטרפת גם המחשבה למעשה ודו"ק. אולם מרש"י לא משמע כן בד"ה מחשבה שאין בה פרי עיי"ש אולם הא כתיבא תמן וגאנם ולא עשה והכא בלא נאנם מיירי הוזה"ק. ועיין מעשי השם ח"ב פכ"א ודו"ק.

וְרָא היום הזה לכם לזכרון כו' לדורותיכם חקת עולם תחגוהו בפרשת אמור בכל המועדים כתיב חוקת עולם לדורותיכם ופשוט כי על שמחה גדולה כוז שילאו ממלרים מסבלותם ועבדים נרעשים היו לגוי מזויין במלכיו וכהניו הלא מדרך הנימוס והתולדה

זאת הבת רק יליף לה מקויה ומכש"כ מה דפירשו המשיא בתו לזקן המשהה בתו בוגרת זה ענין בקשה שיחוס על כבוד בתו שלא תבוא לזנות עם אחרים ואינו טפל ע"ז לזוי ופקודה ועיין רמב"ם סוף פ"ב מהלכות נערה.

וְהָנָה רבותינו בעלי התלמוד נתעוררו בזה דאל הוא לשון בקשה שאמרו סוף פ"ק דעירובין וכי לוקין על לאו שבלא ובירושלמי פסחים פרק אלי דברים א"ל מי כתיב לא אל כתיב א"ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא מי כתיב לא אל כתיב אעפ"כ זה עומד בשמועו וזה עומד בשמועו הרי דסבר למסקנא כן דאין לוקין על לאו שבלא והכלל אחת לכל מעיין ודו"ק. וכן במלכים ג' ותאמר צי והמת אל תמיתוהו ויאמר כו' והמת לא תמיתוהו שהיא בלשון בקשה והוא אמר לשון אזהרה.

ובשר מבטל במים בגמרא ללאו ואח"כ בשלו מללן כו' שאני הכא דא"ק ובשל מבטל מ"מ ועיין במכילתא לפי גירסת הגר"א הוא דבטול הוי לשון ללי כמו דכתיב ויבטלו כו' באש ויטבן עוד בזה דבחולין דף קט"ז מה ת"ל מבטל יש לך ביטול אחר שהוא כהוא"ז בשר בחלב והפירוש דהוא מבטל היתר עם היתר דהפסח בפני עלמו שרי והמים המה היתר בפ"ע והבטול אוסרן כמו כן בשר וחלב דכל חד בפני עלמו היתרא הוא. וכתבונן כ"ז שלא נללה אסור באכילה וא"כ הביטול אינו מתירו ואינו מניחו לבוא לכלל היתר כשיללה אותו אחר הביטול ולא דמי לבשר וחלב שהבשר היה היתר קודם והביטול אוסרו ועל כרחין ללאו ואח"כ בשלו אסור נמלא דדמי ממש לבשר וחלב דהביטול אוסרו אחרי שכבר הותר באכילה וילפינן תרתי מזה ונכון בס"ד.

וְיִתְּבֵן דמשום הכי פריך הגמרא ורבנן האי בשל מבטל מאי דרשי. דלא מלי לתרץ דאחא לרבות ללי קדר דמקו"ח לא ידענא ומרבי זה מקרא כמו שכתב באמת הכס"מ אליבא הרמב"ם דהך סוגיא קאי לריש לקיש דמרבי מובטל מבטל. מבטל אחר כיוולא בו וזהו בשר בחלב דכוונת התורה דמרבי ענין שהוא על ידי תערובות וזהו תערובות בשר בחלב. שזה תערובות ע"י ביטול ואם נימא דללי קדר אסור א"כ הוי האיסור מפעולת הביטול בלא תערובות היינו שפסח אסור ע"י פעולת הביטול בלא תערובות היינו שנתבשל בשומן עליו זה ללי קדר א"כ אינו בדומה למחון האיסור של התורה בבשר וחלב ששם התערובות ע"י ביטול אסור לכן על כרחין לא מרבינן ללי קדר. אם תאמר דלפ"ז מאי פריך בשל מבטל מאי דרשי

היו"ט הוא צימים אשר נחו מאויביהם וכמו שהיו לריכים למנוחה והיה נחשים על דרכם ונהרגו הנחשים היתכן לשמוח יום שנלחו הנחשים כי רק השמחה על המנוחה לבן ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים בו' לקיים עליהם להיות עושים בו' צימים אשר נחו בהם שלכן לא היה חושש לקנאה את מעוררת עלינו בין האומות (שאלו שמחים במפלתן רש"י) שאין השמחה רק על המנוחה לא על יום ההרג בשונאיהם ועיין ירושלמי אמר ר"ח י"ג זמן מלחמה הוא והוא מוכית על עלמו שאין בו ניהא בו' ועיין ברא"ש ר"ש מגילה ולכן כיון שהחלו לעשות אם היו מפסיקין מלעשות היו סבורים שעשו השמחה על ההרג בשונאיהם ובתוך אלו השנים כבר נלחמו אויבים חדשים ושונאים מקרוב ולבני ישראל חושבים מחשבות להשמידם ולכלותם מעל פני האדמה לכן היו עושים כל ימיהם להראות אשר שמחים על ההללה מן הרולה להשמידם לא על הנקימה וזה אשר החלו לעשות בו' והבן והנה המלרים נטבעו בים סוף ביום ז' של פסח ואם היה אומר הש"ס שיעשו בשביעי מקרא קודש היה מדמה האדם שהם לזה לעשות חג לשמוח במפלתן של רשעים ובאמת הלא מצינו שלא אמרו לפניו שירה שנאמר ולא קרב זה אל זה שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים לכן אמר בארץ מלרים שיעשו חג בשביעי ולהורות שאין החג מסיבת מפלת מלרים בים שזו להן טרם שנטבעו בים ודו"ק וכן מפורש בילקוט רמז תרנ"ד שלכן לא כתב שמחה בפסח ואין אומרים הלל כל ז' משום שנפול אויבך אל תשמח.

וְלַמָּחָה אמר גם אני אודך בכלי בו' תרגמה שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית זה בהתגלות שפתי ירגנו על פדיון נפשי גם לשוני שהוא טומון בפי כל היום בו' כי בשו כי חפרו מבקשי רעתי ע"ז אהגה במטמנים כי מבקשי רעתי בשו וחפרו.

אך אשר יאכל לכל נפש מכילתא כל אוכל נפש דומה יו"ט ואין כל עבודה דומה יו"ט שהיה דין ומה אם במקום שאין מקלט או"י דומה שבת מקלט עבודה דומה שבת מקום שכל אוכל נפש דומה יו"ט אינו דין שכל עבודה דומה יו"ט ת"ל אך אשר בו' ולריך ביאור זה הקו"ח איך דין קו"ח כזה הלא באמר דיו מה בשבת מקלט עבודה דומה אותה כן ביו"ט רק מקלט עבודה דומה אותה וכמו שאמרו סוף כ"ד הרגל על הא דין ומה במקום שהוקל על השן ורגל החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן א"ל דיו לבא מן הדין להיות כדון מה ברה"ר ח"ג אף ברשות הניזק ח"ג אי"כ הכא נמי

והתולדה לחוגג היום הזה אך זה לדור הזה אולם לדור אחרון אשר לא ראו בהללחתם ולא לקחו חבל בעבודתם מוזר זה רק הוא חוק מחוקי התורה ככל חוקי התורה וזהו לדורותיכם תהיה זאת לחוקת עולם לא כן לדור הזה אינו חוק וגזירה רק נימוס ומושכל מונח בחוקי הטבע ואף בזמן שלא יאמר עוד חי ד' אשר העלה ממלרים בו' גם כן תתגורו:

והגותם אותו חג לר' פירוש לא על החירות מהשעבוד רק על מה שהכיר ד' אתכם לו לעם ולכן חוקת עולם תתגורו אף אם יהיו עבדי אשכנזים שהנהגת והכרת האלקות לא יופסק מהן לעולם. **כי** כל אוכל חמץ וגזירה אין הכרתה אלא הפסקה הגשם ההיא מוידה דברי ר"ע (מכילתא) והגמרה מחקו ולענין דהא אכתי לא נלטוו בקרבנות וכן משמע ממוידה רק בכרת ובקרן הוא שוגג ובכ"ז חייב כרת וזה לרע"ק לטעמו בשבת ס"ח ע"ב אבל למונבו שמה בכ"ז חייב בקרבן ואינו חייב כרת עיי"ש דרע"ק מחשיב ליה מויד ומונבו חשיב ליה שוגג ודו"ק. וכן נמלא זה הלשון בספרי בכמה מקומות.

הנה בפסח מלרים לא היה חימומו ונהג אלא יום אחד כן כתבו דיו"ט לא נהיג. ולדעתי הא דאמר להם עתה דבר שלדורות הוא להורות שלימות מלכותו יתברך כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנלחון יום מפלת אויביהם לחג חג הנלחון לא כן בישראל המה לא ישמחו על מפלת אויביהם ולא יחוגו בשמחה ע"ז וכמו שאמר בנפול אויבך אל תשמח בו' פן יראה ד' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו הרי דאדם המעלה אינו שמח בנפול אויבו משום שהשמחה רע בעיני ד' הלא הרע בעיני ד' לריך לשנאותו ולכן לא נזכר בפסח חג המלות כי בו עשה במלרים שפטים רק כי הול"א ד' את צ"י ממלרים אבל על מפלת האויבים אין חג ויו"ט לישראל ולכן על גם חנוכה אין היום מורה רק על הדלקת שמן זית וחינוך בית ד' וטהרתו והשגחת אלקים על עמו בית ישראל בזמן שלא היה נביא וחווה בישראל ולכן נעשה ההדלקה על ענין בלתי מפורסם ההדלקה שמונה ימים בהיכל משום שהמנהיגים והשרי לבאות היו הכהנים הגדולים החשמונאים והיה חוששת ההשגחה שאל יאמרו כחם ועולם ידם ובתחבולות מלחמה נלחו הראתה להן ההשגחה אות ומופת בהיכל אשר אינו ידוע רק לכהנים למען ידעו כי יד אלקי עשה זאת והם מושגחים דרך נביי למעלה מן הטבע וכן בנס פורים לא עשו יו"ט ביום שנתלה המן או ביום שהרגו בשונאיהם כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל רק

משך

בא

כמה

אבל על אפיית מלה לא כתיבא דמצרך משום דלא כתב עשייה במלה רק שמירה לבד ולכן בירושלמי פ"ק דסוכה גבי סוכה ישנה דפליגי ד"ש וב"האמר מלה ישנה תפלוגיה דב"ש וב"ה כו' ובבלי לא מזכיר זה משום דטעמא דב"ש דליף מחג הסוכות תעשה ובמלה לא כתוב עשייה רק שמירה ודו"ק: לכן כשישראל שומרים חדש האביב והמלות שומר השי"ת הלילה הזה לגאלם וכיו"צ אמרו כשאתה שומר נרי אני משמר נרך כו'. **שבעת** וכו' שאור לא ימלא בבתיכם. כי אינו ראוי לשום אדם. כי כל אוכל ממחמאת בין נשים בין אנשים ונכרתה ולכן לא ימלא בבתיכם. ולהוראה זו כתב בביתכם כי בית הוא מכונה מי שיש לו אשה וכמו שאמרו בית ישראל אלו הנשים כו' סוף פ"ב דשביעית מזה דמרבי רבנן מצי כל הנשים והוא טעם. לכן לא שייך למידרש מצי דרשא אחרינא. אבל גבי כל המנחה כו' לא תעשה חמץ כי כל שאור כו' אין זה טעם מספיק. דהא אפילו לאחר קמיאת המנחה שירים של כהן ג"כ המחמץ לוקה. לכן מרבה מצי לרבות עירובו ומסולק קושיית הגמ' ריש אלו עוברין. לכן אמר קשיא ולא היוצתא דאיכא תירוצ' כמוש"כ ז"ל וע"ד הפשט אמר חלקם נתתי מאשי והוא כאלו זכה האש בכלן והם זכו מהאש. לכן חמץ שאסור להקטיר גם לכהנים אסור לאכול. ועיין במדרש תשא פ' מ"א א"ל איני מבקש אלא מה שבתוך פיה כו' ודו"ק היטב: **אשר** יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה כו'. יתכן. דכיון דפירש רבינו בפ"ב מיסוהית שאין לורות האדם מחוברת מהיסודות רק נחונה מאת ד' מן השמים. לכן בהפרד החומר לא תאבד הנפש יעו"ש. לכן נפש הבהמי שהיא מתהווה מהיסודות היא יורדת למטה כמו שאמר בקהלת וזה שאמר לכל נפש שהוא לבדו יעשה. לא לנפש הבהמה שהוא רק בהתקיים החומר לא לבדו ודוק:

שבעת ימים כו' כתב כרת באוכל חמץ. ובאינו עושה פסח (במלרים) לא כתב כרת (רק בפי' בהעלותך) משום דאם לא יעשו פסח יבוא המשחית לגנוף ויהא מת מעלמו ופשוט. ולכן אמרו בתוספתא דפסח מלרים אין עליו כרת יעו"ש. ודע דהאמונה בד' בעשיית פסח ה' בדבר שיבוא הבחינה תיכף אם לא יתקיים דבר ד' כלילה הזה. אבל ענין המלה שאנו אוכלים על שלא הספיק בלוקס להחמין. והנה השי"ת וזה אותם על כסף זהב ושמות והיו מכינים עולם לילך למדבר לחוג חג ולעבוד ד' ועל מזון לא הכינו להם מאומה ולא שאלו את משה למה על שמלות לזויתנו ואיך לא נכין מזונות ולכת בחרץ לא זרועה

נמי נימא דיו מה בשבת רק מקלט עבודה דוחה כן ביו"ט רק מקלט עבודה דוחה ועל כרחין דאחיא סתמא דמכילתא כר' טרפון דכל היכי דמיפרך קו"ח לא אמרינן דיו ובגמרא לא פרכינן דיו דהתם עבדי ביה קו"ח על עולת ראיה וש"ח. דהמה חובת היום כמו תמידים ומוספים חובת היום בשבת כן הני חובת היום ברגל וא"כ הוא דיו כשבת. ואבא שאלו שסובר נדרים ונדבות קרבין ביו"ט ועבד קו"ח ומה במקום שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה מקום שכירתך פתוחה א"ר שתהא כירת רבך פתוחה והוא קשה ליה נימא דיו כמו שבשבת כירת רבך פתוחה כן תהא ביו"ט ולא יותר והיינו דוקא עולת ראיה וש"ח דהמה לורך הרגל כמו מוספים בשבת ולא נדרים ונדבות דע"ז נאמר דיו לכן מסיים וכן צדן שלא יהא שולחך מלא ושולחן רבך ריקס. פירוש וכיון שכן הדין נותן אף בלא הקו"ח דשבת ולא אמרינן דיו דהקו"ח אינו רק גלוי מלתא וראיה לסברתנו דשולחן רבו עדיף משולחך ודו"ק: אבל א"כ איך יליף כאן במכילתא על נדרים ונדבות שקרבין ביו"ט לימא דיו ואם דהוי מיפרך קו"ח הא הוי יליפין עולת ראיה וכמו שפירשתי לעיל ול"כ עוד בזה ואכמ"ל:

ושמרתם את המלות ושמרתם את העבודה הזאת ושמרתם את הדבר הזה ובמשפטים חג המלות תשמור וכן בתשא וכן בראה שמור חדש האביב. הנה על מלה פרטיות זו נאמרה שמירה בפרט הרבה פעמים כמו על שבת שנאמרה בו שמירה שמור את השבת ובתשא ג' פעמים שמירה בשבת ובצבא ובקדושים את שבתותי תשמורו לכן נקרא פסח שבת כמו דכתיב ושמרתם השבת שהוא כמו שבת בשמירה. ושמור בכ"מ הוא לא תעשה כמו שאמרו כל מקום שנאמר השמר כו' אינו אלא ל"ת וכן מולא שפתיך תשמור זו ל"ת וכן ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ליתן ל"ת על כל עשה שבתורה ולכן בשבת כל העשין שבו המה כל"ת וגםים מזונות בקידוש היום כל שיטתו בשמור ישנו בזכור וכן פסח עיקרו הל"ת וגם העשין שוב יש להן דין ל"ת וגםים חייבות במלה דכל שיטתו בלא תאכל חמץ ישנו בקום אכול מלה ועיקר דרשה מזה דלא כתיב עשייה במלה ובפסח רק שמירה לכן נשים חייבות (ומסולק מה שהקשו מכלאים ומליצות בתום) ובירושלמי ברכות פרק הירואה דסבר דלעשות ל"ת ותפילין ומזוזה מצרך על עשייתן (אף שלא גמר מזוזה בשעת עשי' תני דגם על סוכה ולולב מצרך בשעת עשייתן היינו משום דחג הסוכות תעשה כתיב ולולב יליף מסוכה (סוכה י"א יעו"ש) וכן בליצית.

משכו וקחו לכם לאן למשפחותיכם כו' והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. הענין דנחלקו במדרש משלי החכמה היכן מזויה בלב או בראש. והבדור דההרגשות המה בולן בלב כמו נקימה אומץ. גאווה. כעס. מורא. וזה שכתוב לבי יחיל בקרבי. יתור לבו ממקומו. לבו כלב הארי. אולם המושכלות הן בראש. שם מקור המושכלות והליורים והמזמה. והזכר וראש מלך שבאיברים (שבת ע"א). והנה ההרגשות בולן באין לאדם מיום הולדו וזה שאמרו אימת ילד' נחון באדם. פ' חלקי. אבל השכל הוא בא כשנשתלם האדם ולכך קראוהו (גדרים ל"ב) ילד מסכן וחכם. לא כן לילד' קראו מלך זקן וכסיל. והנה אמרו על ישראל שהן מאמינים בני מאמינים (שבת ל"ז) ולריך להבין הלא באומות העולם שאמרו ההמיר גוי אלהיו (תענית פ"ק) אלו כותים וקדרים שהללו עובדין למים כו' הלא מאמינים בטפשות כאלה וכל העמים כן. וא"כ כח אמונתם גדול. אמנם מלאנו במדרש שומר טוב פ' ל"א אמונים גולר ד' אלו שעוים באמונה אמן אומרים ברוך מחיה המתים ועדיין לא בא א"כ האמונה בעתיד אך הלא יש מהעמים שמאמינים ג"כ ביעודים עתידים.

והברור דההרגשות כולם בניויות מהטבע והמוחש אשר תהרגש מהם לב האדם כמו האהבה והיופי והגבורה. והעמים הקדמונים הקדישו כל כוחות הטבע בהתרגשם מכל זה והעריכים וקראו לכן שמות אלילים לאליל היופי. לאליל הגבורה. לאליל האהבה כידוע. ומי שהיה לו בזה הפלגה הקדישוהו וקראוהו בן אלקי. ועד היום העמים מזיירים תמונות ומקדישים המוחשים ואף הישמעאלים מקדישים קבר משיחם במעקא וכיו"ב. נמלא דההרגשות מסייעים לאמונתם הבנוי על המוחש והמלוייר. לא כן ד'. שעמד אברהם והתבונן שאינו חלק מהנבראים ולא כח בגשם ואינו מתואר ואינו מלוייר ואינו מושג שאילו היה מתואר או מלוייר היה נגדר בדבר מה והיה לו תכלה וכל שיש לו תכלה יש לו תחלה והוא מחוייב המליאות ממליא כל המליאות בלעדי האפשריות מאין המוחלט. יחיד שאין כיחודו שאילו היה יותר מאחד היה חלוק ביניהם באיזה לד והיו בטלי גבול שזה נגבל מחזירו וכל המליאות כולה רותקה מהממליא האחד יתבדק. וזה עיון אמיתי ומושכל. אבל מי יוכל להשיגו עד כי כתב רבינו בחיי הזקן שלא יעבדוהו באמת רק הפילסוף או הגבאי. ובכ"ז כל ישראל מאמינים באמת מליאותו ואחדותו ענין מושכל כזה. ומלעגים לכל ההרגשות וההתפעלות שמרגשים מלד הטבע ומבינים שהמה כולם

זרועה אשר בטחון ואמונה כזאת הוא מפליא פלאות ובזכותם אחרים באים כמו"א וזכרתי לך חסד נעורייך כו' (סנהדרין) והוא ספור שבחא ד ישראל שלא הכינו מזון והלכו אחרי משה כבהמה בבקעה וכלאן אחרי הרועה ובזה זכו לקבל התורה ולהיות עם ד' ושכינתו עליהם ואם כן הגר שבא לחסות תחת כנפי השם ורולה להכנס בתוך ישראל ואינו אוכל מזה רק חמץ בפסח ואינו חפץ דבר שטעבורו זכו למעמד האלקי ולקבל התורה ודאי דהוא נכרת אלא אף ישראל גם כן נכרת. אבל בפסח וכל התורה כולה. תורה אחת לכם ולגר ונכרתה מכם ומהגר. וכן בכל התורה כתוב אורח קודם לגר רק כאן כתוב גר קודם משום שעי' בטחון שלא בקשו ולא הכינו מזון וילאו בחפזון והאמינו בד' זכו להר סיני ולהעשות ישראל ואם כן על הגר פשוט קודם שכלא זה אינו שייך אל העם הישראלי והוי לא זו אף זו שאלו ישראל נכרת כיון שאינו משתבח בתהלתו ותפארתו שאבותיו היו מאמינים ובטוחים בד' ואשרי להם ולזרעם:

שאור לא ימלא בבתיכם. פירוש. דאשבתן ויחפס וימלא. הרי אחר החיפוש מקרי מליאה. וכאומרם אם החפס לא תמלא שאור. וזוה למדנו שלריך לחפס אם יש חמץ. ואז תדע כי לא ימלא אחר החיפוש [ולפירוש זה בדיקה מן התורה] ולכן דוקא בבתיכם אבל בתלרות אינו לריך לחפס ולבדוק דהעורבים אוכלים אותם. וכדאמר רב. והכותים טעי בזה דהם משהין חמץ בחלר דאיונו דרשי בבתיכם ולא בתלריכם. וזה אינו דנפקא לן מלא יראה ושם בכל גבולך כתיב וילפינון שאור שאור ועיין ירושלמי ריש פסחים אבל בתלירות חשודין הן וכו'. ודו"ק כר"ל ע"ד הפשט.

בר אוכל מחמלת ונכרתה כו'. לא כתוב כאן מיום הראשון. עד יום השביעי כמו שכתב לעיל ונכרתה כו' מ ישראל מיום הראשון כו'. ורק גבי אכילת מלה כתב עד יום אחד כו' משום. דהכא מסיים בגר ובאזרחי. ובגר יתכן שאם נתגייר בתוך הפסח הלא אז לא יהיה בו הדין דחייב כרת רק מיום שנתגייר לפיכך לא כתב כאן מיום הראשון ועיין סוכה כ"ז ע"ב ופשוט:

מכירתא בגר ובאזרח הארץ. לפי שהוא מעשה בישראל לריך להביא את הגרים אף בכל שהוא מעשה בישראל. בזה איש מה דנתקשו בעלי התוספות סוכה דף כ"ח עיי"ש דשאני סוכה דיטבו בגי' בסוכות ומעשה בישראל וכן יש ליישב כאן ועיין דרכי יוסף אר"ה סימן תרמ' ודו"ק ולפי דבריו ל"ל דהכא לריך לכתוב בפירוש והבן:

חכמה

אפילו עני שבִּישראל לא יאכל עד שיסב, פירוש
שאתפיי סגאלו לשעה וחורין ומשחטעבדין ועבדי
אחשורוש הוי הרי הן בני חורין ומלכים גמורים שממליכים
השכל על כל ההרגשות. ומידין זכו ממסירת נפשם
סירדו כל ישראל לים רק בשביל אמונת מליאתו
האמיתית האחד יתבדך המושגת רק בשכל ברי בלי
ליור והרגש כללי, ובקושי השעבוד של מלרים כמעט
היה נשכח והיו עובדים ע"י רק לפי שנקטה בהם
האמונה האמיתית מאבותיהם אברהם יצחק ויעקב
ברגע אחד חזרו לאמונתו האמיתית וזכחו אלהי מלרים
לעיניהם וקשרוהו לכרעי המפות עוד מיום העשור
והיה מסירת נפש, מפני זה זכו להמליך השכל על
ההרגשות כמלרים שהיו עובדים לגילום שהיה משקה
להם וכיו"ב עבודת הלא־ה' שביאר במורה ח"ג, ולכן
אמרו במדרש ויסב אלקים את העם דרך ים סוף
לפיקן שני חמשים וכו' עד שיסב כמו שבארנו כי
זה החרות הגמורה כי השכל ימשול על ההרגשות.

ורבן אמר משכו מעו"ג וההרגשות תקחו למחנות לחיי המשפחה והאהבת רעים שה לבית אבות. ולמחנות עם השכנים והמחנות האמיתי שהיו התאחדות האומה בכלל. ולכן נשים בראשון חובה וכל ישראל עולים לבית הבחירה בשער אחד לקיים מצות פסח ומטעם זה כתבה התורה ושחטו כל קהל, שכל ישראל שוחטין פסח אחד. היינו שכוונת התורה התאחדות האומה בכללה וזוהי יהיו עסוקים כל ההרגשות לא שיתנו בחמונה האלקית באיזו תמונה באיזו ליור, ואם תאמר איך יוכלו כל ישראל לבוא למעלה רמה כזו. ע"ז אמר והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות זה אברהם יצחק ויעקב שמהם באו לכם כל האמיתיות ודו"ק.

וזה שאמר וערבה לך מנחת יהודה וירושלים שבמנחה לא כתוב רק ונפש כי תקריב קרבן מנחה ואח"כ מי דרכו להקריב מנחה עני' שאעפ"י שאין בו נפש [כמו בהמה ועוף] מעלה אני באלו נפשה הקריבה שעיך הקרבן הוא מסירת נפשה מעשה בענינה כו' יעוין במדרש ולכן תערב מנחת יהודה שהוא היה תחילה בירידתו לים ובמסירת נפש והבן.

והנה יש להאריך, שכל מקומות המקודשים אין יסודם מן הדת רק מהאומה והשרשים כמו הר המוריה שמעם נברא אדם ושם הקריב אברהם את יצחק וכן נבחר עפ"י נביא ודת לא כתוב רק מקום אשר יבחר ד' והר סיני מקום הדת כיון שנסתלקה שכינה ממנו ועלו לאן ובקרי, שמלילה ההרגשות לא יתנו לייחס להדת איזו ליור, רק ירושלים וכל ארץ ישראל והר המוריה צמייס על התייחסותם לאבותינו שרשי האומה

כולם הווים ונפסדים אפסרי המליאות וכגרון ביד
 החולצ וע"י ביאור מאמרים ז"ל מפני מה זכו ישראל
 לקרות את שמע שהן בני אברהם יחזק ויעקב מזינים
 ענין פילוסופי כזה וילעגו לכל ההרגשות ולכן כביכול
 בחכמתו שרלה שכל ישראל יתעלמו בעינין מושכל
 שיאמינו באחדותו וכל ההרגשות והמוחשים לא ירעו
 להם ולא יזיקו למושכלותם מה עשה לדרכי ההטעאה
 מכוחות המדמה והמתעה הרבה להם תורה מושכלות
 רבות בתורה שכתב ושבע"פ לחזק כח השכל להיות
 קיים ועומד ומתגבר על המדמה ועל ההרגשות
 המתעות ומביאות להתפעל מהטבע ולשכוח היוזר
 בראשית ולתת כבוד להנבחרים הרבה להן במלות
 לחלק להם ההרגשות כמו אהבה אהבת רעים חיי
 המשפחה אהבת האומה נקמה לנקום משונאי ד'
 חסד לעשות עם חבירו וכל ההרגשות מקום להם
 במלות יופי פרי עץ הדרי ואך על זמן ואחרי החג
 מזרק וכיו"ז וזה רלה הקב"ה לזכות את ישראל
 (פירוש נקיון מלשון זכיתי לבי) להעמידם על הדת
 הפלסופי ולבלי להתפתות מהליורים והמוחשים הרבה
 להם תורה מושכלות [וכמו שאבאר בס"ד מאמר
 הגמרא נזהר לתורא בסמוך] לגעור בכם המדמה
 ומלות ליקח כל המוחשים וההרגשות למלות ומעשים
 טובים שלא יפתו את האדם לרע ולכן נשא הדין
 על הראש והיה כתוב קודם ל' שהשכל כולו קודם
 אחרם על הלז מקור ההרגשות כתיב בני ישראל
 לאורות שההרגשות יהיו אל המלות שרובן המה
 התאחדות האומה כמו בית הבחירה וביאה ברגל לירושלים
 ולקט שכחה ופאה ומעשר ותרומה שזה התאחדות
 האומה ולכן יהיו ההרגשות עסוקים במלות ולא
 יתפתו להטבע להעריץ מה שהלז מתרגש מקם
 לעבוד ע"ז ולכן אפוד מכפר על עו"ג (זבחים פ"ח).
ומפני שכל ישראל ממליכים עליהם המלך הראש
 זה כח השכל המשיג מליאותו יתבדק באחדות
 המוחלט בחיוב המליאות על כל ההרגשות היינו
 שנהרגים והורגים גם בניהם ר"ל וכל האומה נשחטת ונחנקת
 בשביל מליאותו יתבדק ואחדותו שמושגת בשכל ובלתי מורגש
 ובלתי מליייר וזה זכו ישראל מעת שירדו לים ומסרו עצמם
 על קיים אמונהו יתבדק לבלי להשלים עם המזרים
 ונוכל לאמר מפני מה זכו ישראל למלכות היינו להמליך
 השכל על האיברים וההרגשות מפני שירדו לים וכמו
 כן אמרו בתוספתא ברכות שיהודה זכה למלכות ששבתו
 ירד לים תחילה וזה בלאת ישראל ממזרים היתה
 יהודה לקדשו כו' הים ראה כו' שעל ידי הים נעשו
 ישראל מושלים על כל ההרגשות לפיכך שנו חכמים

משך

בא

חכמה

67

על קרא והלרוע אשר בו הגע על בהמ"ק ראשון שהיה בו סמל בביאה. וכן כשחטאו בעגל אמרו כי פרעה אהרן שנעשו מזרעים שזה טומאה היוצאת מגופו וכן ערלות שזה לא הותרה בלבד, וכמו שאמרו בפרק אלו דברים דאמרינן לנבזר זילו מוהלו. לכן מי שנכשלו בעו"ג ומילה היה האגודת אויב כמו במלורע וכמו שפירש יונתן בחרגומו, אולם שבט לוי וכיו"צ שנימול ולא עבדו ע"ז היו טמאים בשאר דקדוקי מצות שלא שמרו וזה כמו טומאת מגע שהותרה בלבד, ולאילו היה האגודה כמו אויב באפר פרה שלטמאי מתים שטומאה זו דחוייה בלבד ודוק: **אשר** בסף. מכילתא, מגיד הכתוב שחוקק עוקה בתוך האסקופה. ל"ע דלפ"ז מתקיים שפיר מן הדט אשר בסף. ותמוהין דברי הירושלמי בפרק מי שהיה טמא היה דקאמר נותן כלי על האסקופה עיי"ש ודוק:

ואתם לא תללו איש מפתח ביתו עד בוקר הנה המתבונן יראה כי במלרים נשתתח מהם גופי תורה שהיו גוי מקרב גוי הללו עובדי ע"ז כו' וכן הפרו ברית מילה [ילקוט]. אמנם הסייגים והגדרים שמרו ביתרון גדול, כמו שאמרו במכילתא שלא שנו שמי שלא שנו לשונם שלא גלו מסתורין יעו"ש, לא כן בגלות גבל היו שומרים גופי תורה אמנם הסייגים והגדרים עברו, שביניהם היו מדברים אשדודית ושינו שם והתחתנו עם גויי הארצות כמו שנאמר בעזראי. והנה בימי היות ישראל בגולה, העיקר הוא הסייגים והגדרים שלא יתערבו בין העמים, ולכך אמרו עד יעבור עמך עד יעבור עם זו קניית כו' ראויים היו ישראל לעשות להם גם בימי עזרא כדרך שהיו כו' אלא שגרם החטא, פירוש, שעברו הגדרים והסייגים ולכך אמרו במד"ר חזית סוף פרשה ד' מהיכן היו ישראל מנסכין במדבר ממה שהיו תגרי עו"ג מוכרין ועדיין לא כאשר יין העמוני, ולכן אמר יחזקאל בנסכים ממסקה ישראל שלא יהי' כמו שהי' במדבר מ"ן העמוני ודוק. הלא הנסכים היו במדבר מ"ן עו"ג ואח"ז גזרו על י"ן ושמן ופתן לעשות סייג וגדר בין ישראל לעו"ג שלא יאבדו קיומן ולירתן בלאומיות ולכן אמרו על י"ח דבר שאף אליהו אינו יכול לבטל; פירוש שנחלת הסייגים מוכרחין לאומה עד כי אף אם יבוא המבשר על משיח ג"כ לא יבטלו אם לא כשיבוא משיח ואז כו"ע עבדים לישראל (עירובין מ"ג) ויעשה השי"ת מה שהיה ברצונו. דוגמא ההלכה פסוקה דר"ז שבנות ישראל החמירו על ענמן וכו' ובזמן המקדש ע"כ שיבטל דאליה לא חדש האשה

האומה והתאחדות האומה לשרשה שכל ההרגשות יהיו רק להת אחדות האומה וזה דרוש עמוק, אכמ"ל. **ובדרך** זה ביארתי מאמר תמוה ונפלא בפרק ערבי פסחים, אמר רב ניזחא דתורה הן הן. ניזחא דאריה זה זה, ניזחא דגמלא דא דא, ניזחא דארבא חילי הייא הילא והילוק הוליא, והמכוון הוא, דהדברים הלריכים לעורר הבעלי חיים הן בקול אחד פשוט הנאמר ונשנה כ"פ, ולעורר הכח והחפץ של המדבר כדי לעורר כוחו של האדם למשוך החבל הוא בקולות משונים וזה עיון נפלא להורות אותנו שלשבר כח התאווה יפה להתעורר במאמר אחד או במושכל אחד כמה פעמים, כמו כשמתאווה אדם לדבר איסור יאחזה בהתלהבות הרבה פעמים מאמר מחריד אחד כמו הקנאה והתאווה כו' מויליין וכו' או בזה וחשך הפסד וכו' וכיו"צ, אבל לישר הדיעות ולהלדיק המושכלות נגד הטענות הבאים בלבו של אדם, ע"ז יתשוב ויתחכם בטענות ומושכלות שונות בתשובות מוחלטות לעורר הדיעות הלוזקות אשר חקוקין במושכל הישראלי וזה עמוק:

ולקחתם אגודת אויב. ביונתן ותסבון כו' דבמאן פתחא כו'. ובפסוק והיה הדם לכם לאות כו' פירש ויהא דם נכסת פסחא וגזירת מהולתא מערב לכו' למיעבד מניה את כו' עיי"ש. וכונתו, דדימה זה להזייה במלורע בנגעי בתים שלריך אגודת אויב ובכלי חרש כו'. שטרת הבית מע"ז כטרת מלרעת בתים ופשוט, והיו בישראל שבט לוי שלא עבדו ע"ז ומהלו כמו דדריש בספרי על קרא דכי שמרו אמרתך כו' לכן הקדים מזוזות למשקוף שמזוזות רומזים על יחזק ויעקב כדאיתא במדרש רבה, ומלות פסח מלאנו אלל יחזק ויעקב כמו על קרא דקה לי שני גדיי עיזים שהיה לפסח שזה המכוון ותכלית הברכה, שישראל יתקיים בהם ועבדום וענו אותם ובשזיל שיפרעו השטר חוב יהיו הם בניו של יעקב העיקר, ולהם יקרא זרע להתדבק באלקות לעולם ולמחן תורה, לכן נזכר בנתיבה המזוזות קודם, אבל בהקדש שמשכו מעו"ג ונימולו בעת עשיית הפסח, בהם היה אגודת אויב שנטהרו בתיהם כטרת לרעת בנגעי בתים, שזה טומאה היוצאת מגופם ולכן היה דם הפסח מעורב בדם מילה והיה המשקוף קודם שהוא רמז לאברהם שמילה ניתנה לאברהם אבינו והוא העיקר בזה. ולכן לא כתב קהל עדה ישראל רק לכל זקני ישראל שהן זקני אותן שבטים שעבדו עו"ג ולא נימולו הם היו לריכים לאגודת אויב ודוק היטב: **ויוותר** יתכן, דהנה עו"ג היו כלרעת וכמו דדרשו

משך

בא

חכמה

האשה מתי להביא קרבן זיבה.

והנה אברהם עשה סייג וגדר כמו עירוב תבטילין והוא אחריו מפני היחוד (מדרש). והנה על שניות לעריות אמרו ושמרתם משמרת עשו משמרת למשמרת וזה נאמר על אברהם עקב אשר שמר משמרתו כי ידעתיו אשר ילדו בניו אחריו ושמרו דרך ד' היינו שמירה וסייגים וגדרים, והנה איוב היה שומר מצוה וגופי תורה וסר מרע אבל בלא סייג וגדר ולכן אמרו עפרא לפומיה דאיוב דאילו בדידיה איסתכל ואברהם אפילו בדידיה לא הסתכל, הרי דאיוב לא עשה סייגים רק היה סר מעלם הרע, ולכן גם בניו הניח לעשות משתות והקריב עולות אולי מטאו בניו, אבל לא הזהיר אותם שלא לעשות משתה ולכן אמרו בשמות רבה פ' כ"א יציבני למטרה יפרפרני שכשעמד סמאל ואמר בניך היו עובדי עו"ג עד עכשיו כו' מה עשה הקב"ה מסר לו איוב כו', פירוש שאמר לשטן השמת לבך לעבדי איוב כו' ומה טען השטן שלא היה שומר סייגים וגדרים ומה התועלויות משמירתו גופי תורה וההשגחה עשתה גדר לשומרו ולהליתו וזה ואתה שכתה בעדו כו'. וכיון שכן הנך טוען שציקר הוא שמירת הסייגים הלא בני ישראל המה מלייגים וגן געול מעין תחום לא שנו שם ולשונם דבר אל בני ישראל ויסעו שומרים הסייגים באופן נפלא מאד, וזה ביאור מאמרם מנין היה יודע משה שהוא יוס כו' בשעה שהיה לומד תורה שבכתב היה יודע שהוא יוס ובשעה שהיה לומד תורה שבע"פ היה יודע שהוא לילה, שבלילה הוא תוך הגלות העיקר תורה שבע"פ הסייגים והגדרים המה נחוצים לקיום הדת ודו"ק:

ולכן הרבה התורה בסייגים גבי פסח וחמץ בכל יראה מפני שעל פי הגדרים והסייגים נגאלו ולהורות נתן שלא תלכו איש מפתח ביתו עד בקר שכל אדם יהא נגדר ומקושר ללאומתו בסייגים וגדרים, שכל זמן שלא יהיה אור האלקי מופיע עליו גלויה לעיני כל הסכנה גדולה שלא יתערבו בין האומות ויאבדו קיומם, וזה אני ד' לא שנית שתמיד אני ברחמים והגזירות הוא כדי שאתם צ"ל לא בליהם שלא יתערבו בין העו"ג בהתקרצם אליהם לחימי אבותיכם סרתם מחוקי ולא שמרתם שלא עשיתם סייגים וגדרים ודוק היטב:

ועבר ד' לנגוף יעיון מדרש דהמעובדות היו מפילין הבכורים וכמו דכתוב ונגפו אשה הרה וילאו כו' לכן כתוב וכל פטר שגר בהמה על נפלים כמו דאמרו בכורות דף ג' דאף נפלים קדוש בבכורה וכן

אמר בבהעלותך כי ליכל בכור כו' פירוש אף נפלים ביום הכני כל בכור שהכה גם המעובדות ונפלו הבכורים:

ושמרתם את הדבר הזה לחקך לך וכו', כי באמת אמרו שלש מוצחות היו במלרים משקוף

ושתי מזוזות, והכוונה כי אז היה התגלות כבוד אלקי בפתח כל בית ישראל כאשר היה אחר זה בבמת ליבור והיה אז המשקוף והמזוזה מוצח ליתן עליו דמים לכן אמר [כי מתן דמים בפסח לא כתוב בתורה יעיון ריש פרק צ"ג] כי הדבר הזה שיתיר מתן דם את בשרו לאכילה יהיה לחקך לך ולבניך עד עולם, רק יהיה על המוצח מקום התגלות השם וביאת כבודו שמה, לכן על אכילת פסח לשחוט לאן ולאכול ללי אש לא יאכלו הבנים [אף הרשעים] כי כן מהראוי לחוג חג לאומי ולעשות יום משתה ושמחה יום אשר ילאו מעבדות מלרים, יום אשר קנאו מירותם והיותם לגוי גדול מלויין בעמים אבל על המתן דם ע"ג המוצח טרם שיאכל בשר הלא יאמרו מה העבודה לכם ואמרתם זבח פסח הוא לר' שנתגלה כבודו עלינו והשרה שכינתו בתוכינו שזה דבר רוחני נשגב אשר לא יתחשב בגוים ועמים כל ידעו ודו"ק:

ור"ה כי תבואו אל הארץ, אשר יתן ד' לכם, לשון כזה לא בא בכל התורה, וגראה דלמ"ד דפסח לא נהוג עד לאחר ירושה ויישיבה, ופסח גלגל היה ע"פ הדבור כמוש"כ בתוספות קדושין ל"ח, וע"ז שאל הבן מה העבודה הזאת לכם, כיון שאין אתם מלויים על פסח טרם ירושה ויישיבה ואתם באים לבכוש הארץ תעשו פסח שערל לא יאכל בו ואתם מוכרחים להמול הבזה תכבשו הארץ בהיותכם כואבים וטרודים בפסח, ולכן בא כאלן לשון זה ודו"ק. ובא ע"ז התשובה ואמרתם זבח פסח הוא לר' להורות שמלחמת ישראל לא תהי' רק עמ"י כס ואשר חרב רק גאותיך לגאווה, אבל לא שבו יכבשו וכמו שנגף מלרים וזה ילאו, כן יכבשו בזה יריחו ועם נשע רק בד' ולכן כתוב אשר יתן הארץ ועדיין לא נתן, וזה אלל גלגל שהיה פתח יריחו ודו"ק:

ואמרתם זבח פסח הוא לר', הרמב"ם דריש מזה דלשם חולין פסול, וטעמו, דכמו דדריש גבי העלאת בחון דמעלה להריוט פטור משום דכתיב לר' יעיון ריש השוחט והמעלה וגבי חטאת אמרו דשוחט לשם חולין כשר ואינו עולה לבעלים לשם חובה, וביארתי בחידושי דפסח כיון שלא עלה לחובה פסול יעו"ש ולפי' ברור דזרק דם חטאת לשם חולין מרלה דכיון דזריקה ליכא בחולין אין זה מחשבה כלום וכמו שפירשתי בחידושי ודוקא שחטה דאיכא בחולין אמר

ק' ג' יעו"ש ולזה שמעו מהשי"ת כי לא יהיו בניהם רשעים מתוך צרה ועוני רק כאשר ייטב להם שגלי' והיה כי כו' ונתנה לך כאשר דברי' שתהא זאת חלב ודבש ואז ילכו בשירות לבס' ויאמרו מה העבודה הזאת כו' וע"ז יש תקנה כי יקום עליהם לר' וילעקו אל ד' וישיעם אותם מלרתם בדרך השגת השי"ת עם עמינו ב"י מדור דור וע"ז השתחוו והודו ודו"ק: **משארותם** אלו שירי מלה ומרור או אינו אלא שירי פסח כשה"ל לא תותירו ממנו עד בקרי' נראה דשרפו הנוחר ביום טוב אף ע"ג דאסור לשרוף משום דאמר רב חשי' דאין עשה דומה ל"ת ועשה' משום דעשה דשבתון כתוב ביום טוב, וכ"ז שלא ניתן השבת לא נאמר שבת ביו"ט דכולהו מקדושת שבת ואז קודם מתן תורה עדיין לא נאמר שבתון ביום טוב והוי דמי עשה לל"ת ולכן שורפין הנוחר ביו"ט ודו"ק.

וְד' נתן את חן העם הזה בעיני מלרים. למעלה כתוב ויתן ד' את חן העם כו' מבוחר ע"פ הא דאמרו צ"ל חלק שגביהה בן פסיסא השיב למלרים בפני אלכסנדרוס שחמו לנו שער עבודה של ששים רבוא כו' וגלחן בדין ובירושלמי ריש סנהדרין אמר כל מקום שנאמר וד' הוא ובית דינו לכן אמר שגם בית דינו השכימו ע"ז שהיה להם שער עבודה ופשוט: **וַיַּצְרֵ'ן** את מלרים. במכילתא, מלמד שע"ז שלהם נחמת ובעלה וכו'. לפום מה דקו"ל שברי ע"ז שנשתברו מאליה מותרין ולריך לבטל, וקו"ל דלא פלח לא מבטל, אבל מאן דפלח מבטל אפילו זה עובד לפעור וזה עובד למרקולים וכמפורש בע"ז דף ס"ד ס"ה, ולכך נשתייר בעל לפון להטעותן שיהיו עובדים לבטל לפון ויהיו יכולים לבטל בדאמר בגמרא וא"כ היה שורר הבעל לפון תועלת לבית מלרים ודו"ק:

וַיֹּאמֶר ד' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח. לפלא דבכל התורה בין בדבור בין באמירה כתוב אל משה ואל אהרן לבד פה כתוב משה ואהרן. ויתכן למאי דאמר צ"ל הערל ע"ד דלר"מ דמעשר ראשון אסור לזרים אף דלטמאים שרי מכל מקום ערל אסור, לכן אמר דבדין ערל וכן נכר שוין משה שהוא לוי ויש לו מעשר ראשון ואהרן בתרומה שניהם אסורים בערל כמו קדשים ופסח ודו"ק. או יתכן דמרמו דבן נכר שנחכרו מעשיו לשמים וכמו בת"א בר ישראל דאשתמיד הו' מלוש דעתו דמשה שכן גרשום ימכור לעו"ג ולכן היה אז במדרגה שהיה שוה לאהרן ומוכן כמו אהרן ודו"ק.

אמר דאינו מרלה ונמלא דבפסח ג"כ אם שוחט לחולין פסול דבעי' שיהא זביחתו לפסח לר' ולא להדיוט לחולין, ודוקא בשחיטה אבל בזריקה שזרק לשם חולין כשר בפסח. אמנם בפסח מלרים שישראל היו מותרין באכילת נבילות קודם מ"ת ובבשר נחירה במדבר בחולין, א"כ כי שחט לשם חולין הלא לא היה פסול דהוי כזרק לשם חולין כיון דבחולין ליכא שחיטה ולכן בפסח מלרים כתוב ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לר' שרק באכילה יכונו לשם גבוה ולא להדיוט לשם חולין, דאכילה ליכא בחולין, אבל בשחיטה לא כתוב לר' רק כי תבואו אל הארץ כו' ואז יהא שחיטה בחולין ואז יפסול לשם חולין בשחיטת פסח ואמרתם זאת פסח הוא לר' לא לזורך חולין דשחיטה איכא בחולין. ויעוין בהלכות קיפ בחידושי תבין היטב. ומפניה שוחט בחוץ לחולין חייב הואיל דשחיטה איכא בחולין ומשרה אמרו שחיטה לאו עבודה דכפירשו בחוספות ודו"ק: **וַיִּשְׁלַח** חזקיה מלך יהודה כו' לעשות פסח לר' אלודי ישראל ובפסוק ה' גם כן לעשות פסח כו' ויקומו הכהנים הלויים כו' ויזכרו את העם וישמע כו' ותבוא תפילתם למעון קדשו השמים. בשום מקום לא נזכר רק פסח לר' וכמו שאמרו סוף מנחות ובחומ"כ, והנראה כמו דמפרש בבב"ר פ' ואלא כיו"צ על קרא דאלודי ישראל אבינו יעו"ש כן הכא דביעקב כתוב קח לך שני גדיי עזים ופירש רש"י מהפדר"א דאחד לפסח הרי דיעקב קיים מלות פסח ואמרו שם ויבוא אל אמו בזכה וכפוף שהיה על ידי רמאות שהי' ל"ל אנכי עשו בזכורך כן כאן אף עפ"י שהי' קלת שלו כדון שעיבר ניסן בניסן ולא כטהרת הקדש וכמו שם הסכים הקצ"ה על ידו ונטל הברכות ע"ז, כן כאן הסכים השי"ת על ידו וזכרו הכהנים ונתקבל תפילתם וברכתם וכן אנוחו לעת הזאת אם ע"י הדחק התירו קמה מן השוק בכ"ז נקבל הברכות ע"ז ונתברך מאבינו שבשמים ולכן אומרים הכהנים השקיפה ממעון קדשך מן השמים שכאן גבי ברכת כהנים כתוב ותבוא תפילתם למעון קדשו השמים ודו"ק.

וַיִּקְרָא העם וישתחוו על צורת הבנים רש"י. דע דהרשע מתוך עוני אין לו תקנה דאם מחמת עוני יכפור בהשגחה אז יעשה השי"ת [בדרך שהנכרים עושין האליילים] כסף להשפיע להם טובה וכדברי הנגשים האחרות לירמיה' ויעו"י מכילתא על לא תעשון אחי אלהי כסף, ואם יוטב לו אחר זה לא יסור מכפירתו אבל כשמכחיש בעבור שטוב לו אז יש לו תקנה בעת ייסורנו י"ד אז ישוב מאלותו וילעק לר' וכמו שמספר הכתוב דרך הדורות בשופטים

משך

בא

חבמה

לכד כמו בישראל ובכ"ז צטי לר' לשמה והוי מלי למימר דטעמא דר' יוסי דא"ל לשמה משום דלטעמיה דבטי מילה וטבילה בגר רק מפרש אליבא דרבי' דר"א ור"י גס כן מלוסברי דא"ל מילה לשמה מדאמר היכן מלינו ע"כ משום דלר' אפסח קאי ודויק היטב: **ומלתה** אותו אז יאכל בו. במכילתא ר' עקיבא אומר אינו ראוי לקיים לו עבדים בלתי נמולים שנאמר ומלתה אותו אז יאכל בו. פירוש מכאן דאינו ראוי להשקות בלתי נימול מדמעבד את רבו מלעשות הפסח. והטעם שמוזהר הוא למולו חדע דאם העבד או בנו הוא עומא וזכ לא מעבד את אביו ורבו מעשיית הפסח ופשוטי שוב ראיתי להשאג"א סימן ק"ג במה שחמה על הרמב"ם וכל דבריו אינם מוכרחין. ולא הביא המכילתא שלפנינו יעו"ש:

א תוליד מן הבית מן הבשר חולה. אם נאמר דאימורים אקטריניהו במלרים וכמו דבטי בגמרא פסחים ל"ה. ופסח נאכל בשתי חבורות. א"כ היה אסור להיליד הבשר חוץ לחבורה והאימורים היו מולידים מחבורה לחבורה רק מן הבית לא היו מולידין משום אל יאל איש. א"כ הבשר נפסל טפי במחילה יותר מן האימורים וזה שדייק מן הבשר חולה. דהאימורים שייכי לפסח בכללו להקטירם ולגבי האימורים שתי החבורות כחדא נינהו. ולכן מותר להולידם מחבורה לחבורה. ובגמרא דריש חולה על חוץ לחבורה והאימורים אינם נאסרים אך להוליד מן הבית ולא מחולה ודויק.

יעצם לא תשברו בו. כל עדת בניי יעשו אותו. פירוש. דהויא דאם אכל כזית פסח ושוב ליכא רק עשה דאכילת קדשים ולא דחי. אבל עשה דפסח שאין לו כזית הוא דאחי עשה דאכילת פסח ודחי לית קמ"ל. דלא. וזה דקאמר ועלם לא תשברו בו פירוש לאכול המוח אף אם כל עדת בניי יעשו אותו (עיין פסחים ע"ז מימרא דר' נתן) היינו אפילו אם נימנין כולן על פסח אחד ולריך לשבור העלם כדי להשלים כזית ג"כ לא תשברו:

תורה אחת יהי לכם לאורח ולגר הגר בתוככם. נראה דמלמד דאם נהגיירה מעוברת לא נאמר דבנה לריך טבילה. ונמצא דהעובר שיש בה הוי בן נכר שאוכל פסח ותהא אמו אסורה לאכול פסח משום שהעובר ניין מזה וכמו שאסר לאמו של שמשון לאכל חרץ וזג בימי עיבורה משום שמשון לזה אמר תורה אחת וכמו שישראלית מעוברת נימנית ואוכלת בפסח כן מעוברת גיורת אוכלת בפסח או משום דאין בנה לריך טבילה דעובר ירך אמו אף

כר בן נכר לא יאכל בו. אונקלוס תרגם כפי המדרש כל בר ישראל דאשתמדי משום שהפסח לא יתכן דעל מי קאי האיסור אם על ישראל המאכיל לבן נכר כמוש"כ הרמב"ם הוה ליה למיכתב לא יאכיל לבן נכר ואם על בן נכר עלמנו הלא אינו תחת הדת שמהא האזהרה עליו שהדת מודבר אל ישראל ופשוט: **ובר** עבד איש מקנת כסף כו'. הנה הר"מ הלכות עבדים פ"ט דהעו"ג מוכר בניו ובנותיו לעבדים והמה עבדים כנענים לכל דבר וזה פשוט מאוד דעולה שמועה דפ' ר"א דמילה מקנת כסף שנימול לאחד מבואר דלוקח עבד בן יומו מהעו"ג ואחר כך מוטבילו יעו"ש ועל כרחין בקונה מהאב או מהאדון ולא רק למוהלו ולהיות עבד כנעני דחייב במלוות דהוי כמו גירות יכול האב אלא אף למוכרו לעבד ערל ג"כ מלי ויעוין תורת כהנים פ' בהר אין לי אלא בניהן ובנותיהן הן עלמין מניין אלמא דבניהן פסיקא טפי מהן עלמין. רק אם נהגייר האב ל"ע אם האב מלי למוכר בנו לעבד או כיון דנהגייר תו אין בנו לנחלה וכן אינו יכול למוכרו ולפי זה זה הוי אחי שפיר לשון הגמרא עבד איש אחת מל בעל כרחו ואי אחת מל בע"כ בן איש הוא של איש שנהגייר אי אחת מל בע"כ אף שהוא קטן מכן לא מסתברא ורק על גדול יעו"י רש"י. אך מה שהקשו תוס' דאין זה דבניו שלא נולדו בקדושה אינן מעבדין אותו מפסח אחי שפיר כמו שפירש חתני אברהם שיחי' דכיון דהזכות בידי אף לאחר גירות למוכרו לעבד כשהוא קטן אם כשהנהגייר האב או הבן שלו שלא נהגייר הוי כמו עבדו וכן לא גרע מיליד בית ובחורת עבד מעבדו מעשיית פסח. ולכן כתוב המול לו כל זכר ומסתמא כן דכל זכות האב במכירה הוא מלך שהון ומפרנס אותם בקוטנן. ורא"ש ריש קדושין דקא מתזנא מנייהו וכפי' התוס' גיטין דהנהוג כן דרחמי האב על הבן ודברו לזוט ואטו משום דהאב נהגייר לא יזון בניו ובנותיו הקטנים שלא הטבילו ונכון. לכל זה הערני חתני שיחי'.

ורפי זה לריך לבאר הא דאמר בפ' ב' דעו"ג דר' יודא יליף דמילה לריך לשמה מקרא דועשה פסח לר' המולי ומפרש לר' המולי ולפי' מנא לן בישראל רוז מזה לבר לריך לשמה למילף מקרא דגר דלשם גירות ודאי ערבי מהול אינו כלום כיון דמל בעודו עו"ג [ועיין חתם סופר]. אכן ר' יודא לטעמיה אזיל דסבר בפרק החולץ דף מ"ו דלגירות סגי בחדא או בטבילה או במילה וכי טבל את הבן נכנס בקדושת המלוות ותו נשאר המילה רק מזה

משך

בא

חכמה

לו 71

ולפי' תליא אס דרשינן את דפליגי בזה תנאי ורבי שמעון דריש מאת הגמל צפיק דכורות לאסור חלבו של גמל ואס הוא סבר דחמץ לפני זמנו מדאורייתא כר' יהודה והוי דריש את איב הוי עבר צבל יראה משש שעות ולמעלה לכן אמר בירושלמי על ר' שמעון וסבר כר' מאיר דאמר חמץ מדבריהם ועיין פסחים כ"ח תוס' סדיה איב וקשה כו' מה"ט שיהא צב"ט חמץ ציד דהא כולו קראי מלרבינן כו' ולפי' איש דלא מדרוש מן את שעוברין צב"י משש ולמעלה כ"ש על אכילתו שיהא צב"ט ודו"ק. ור' יהודה לטעמיה בסוטה דף י"ז דלא דריש את [ועיין תוספות מנחות י"א ע"ב ודו"ק] לכן לריך קרא שיעבור צב"ט משש שעות ולמעלה על אכילתו ועיין איב נתגלה לנו דמקרא דאת שבעת הימים ידע רבי שזעון דחמץ אסור באכילה לאחר שש. ועיין תוספות פסחים כ"ח ע"ב ד"ה ור"ש ודו"ק כי קלרתי (וגירסת הגר"א נכונה ופשוטה יעו"ש).

והגדת לבנך ביום ההוא וכו' עשה ד' לי בלאתי ממלרים ע"ד לחות יס לפרש' לאחד שהשיא בתו לעלם בעדי עדיים בדירה נאה וכל מחסורו עליו ושמחה אשתו אס הבת כי בתה מלאה מנוחה בית אשה ויאמר לה בעלה לא כן כי מה יעשה הבן עמה שיחטא לאשתו אימתי אני רואה כי עמלי היה לתועלות ובתי מלאה אוהב נאמן כי ידאג לפרנסתה ובנפשו יביא לחמו או אבין כי כדאי היה עמלי עליו כי אף כי נטעו ישראל תיקף בפסח ומלה אין זה עיקר התכלית אשר ישמרו מצות השי"ת בעוד המה נשואים על כנפי נשרים ומסובבים בעמוד ענן ואוכלים מן ושותים מי באר רק כאשר יבואו אל הארץ ובחודש הזה עת הקציר תשמור את החג הזה או אראה כי כדאי היו הנסים והנפלאות אשר עשיתי בעת הוצאתי אותך ממלרים וזה בעבור זה שאתה עמל וזורע וקולר ושומר מצות ד' עשה לי ד' בלאתי ממלרים. והשכילו רבותינו לבאר יותר הפקת רצון השי"ת אשר בעת הגלות עת העם יוכו עבור התורה ואין לפניהם פסח רק מלה ומרור לבד והם שומרים משמרת השי"ת בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמה ומרור מונחים לפניך ולא פסח. שהם בגלות בזמן שאין פסח וצב"י הם מקיימים כל חוקות החג כהלכתו בעבור זה עשה ד' לי בלאתי ממלרים והבן: **ובגמרא** אמר ראב"י סומא פטור מלומר הגדה מ"ט כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם בגימ' זה מה להלן פרט לסומין אף כאן פרט לסומא. והדבר נפלא ולריך ביאור וגראה פירושו דסומא אשר ראות

אף אס נאמר דטעמא הוי משום דעובר אין חליה דהיינו רביא (כמפורש יבמות ע"ח) והוי כאלו הטבילתו לעובר וזה דוקא באס נודע שהיא מעוברת אבל אס לא נודע שהיא מעוברת אז לא נחכונו להטביל את העובר. ובה לריך טבילה משולד (עיין דגול מרבה) צב"י אוכלת היא בפסח דאין העובר אוסר עליה מלאכול בפסח ולא דמי לנזירות דשמעון ודו"ק.

כאשר לזה ד' כו' ואת אהרן כן עשו. לא כתב ואהרן כמו בפרשה הקודמת. משום דאמרו במד"ר פ' ואתחנן האי מאן דאכיל לקדירה ידע טעמא דתבשילה כן משה שנענש על שהשהה את בנו מלמול טעם טעם אחר בהאי פרשה דנלטהו על המילה יותר מאהרן. עוד י"ל דכתבו דמדין היה מבני קטורה וגם הנשים חייבות במילה למול בניהם וא"כ אשת משה היה מלת עבדים וזכרים מעבדין אותה מפסח. אבל אשת אהרן לא היו מילת נשים ועבדים מעבדין אותה כיון שאינה מוזהרת ע"ז איב אין המלה שיה לשניהם לכן כתיב ואת אהרן פסקיה קרא (צ"ק ס"ה) ודו"ק. **באדם** ובהמה כו'. במכילתא ומה צבור אדם מטפל בו שלשים יום. כן הוא בספרי פ'

קרא אף ל"ב. נימא דכמו צבור אדם מטפל בו כ"ז שאפשר שהוא נופל כן צבור בהמה וזהו עד שמונה ימים ומשמונה ואילך אין מטפל בו. ואס משום דמלאנו גם בכלו לו חדשיו מטפל בו עד שלשים יום. כבר פירשו רבנן בתוספות צ"ק דף י"א ע"ב ד"ה צבור שנטרק דבכ"ז ילפינן מיניה דהוי בחשש נופל עד שלשים יום. רק דהתורה תו לא חילקה ובהתרחבות הדבר עפ"י סוד אלקי וא"כ נימא מה התם מטפל בו עד שאלא מכלל נופל כן הכא עד שאלא מחשש נופל וזהו משמונה ואילך. אולם בזה כבר פרקו לו בעלי התלמוד ריש פרק עד כמה לא מסרו הכתוב אלא לחכמים ודו"ק.

מצות יאכל וכו' במכילתא מצות יאכל [את] שבעת הימים. למה נאמר לפי שלא למדנו על החמץ כו'. מינין שהוא אסור משש שעות ולמעלה ת"ל מצות יאכל את שבעת הימים. ופירוש דאת הוא מרבה שלאחר שש שעות מותר לאכול רק מלה לא חמץ כי חמץ אסור משש שעות ולמעלה. ולפי' מלי להיות דעוברין צבל יראה משש שעות ולמעלה שסמוך לזה כתיב ולא יראה לך חמץ כו' וקאי על קרא דאת שבעת הימים. וכן משמע מירושלמי פרק תמיד נשחט ה"ד ואמאי כי דרמי. דר"מ אמר חמץ משש שעות ולמעלה מדבריהן. דמשמע דאילו הוה דבר תורה היה עובר צבל יראה. ועיין ש"ק שס' ובגמ"ב מהד"ק סימן כ'.

משך

בא

חכמה

ולבי הוא על האהבה אשר היא בלבי. והנה ההשגחה היא דבוקה בישראל לפי ערך מעלתו כמו שהרמב"ם לדבר בתורה, ובישראל יש ד' סוגים בני תורה ומצוות: טעם ורית, טעם ואל רית כו' כנגד ד' מינים שבלולבי. כן ההשגחה חלוקה בהנהגתם אבל אהבה היא לכולם. וכמו שאמרו בשבת נתן ריחו עדיין רחמנותי גבן. לכן ההשגחה הוא סוד תפילין של ראש שהקב"ה מניח תפילין ותלוקה בד' בתי והוא מקום בין עיניך והאהבה הוא סוד תפילין של יד שמה נגד הלב לכן כולנו בחד בית ולזה אמרו עד מתי עורך בשבי ותפארתך ביד לרי שצוה הוא תפילין של יד וכמו שכתוב נשבע ד' בימינו ובזרוע עוזו. ותפארתו הוא תפילין של ראש לשם פאר כו' זה תפילין של ראש. שגולות ובשבי און ניכר כ"כ ההשגחה והאהבה. והוא דרוש ארוך ואכמ"ל:

רמז

תהיה תורת ד' בפיך במכילתא מכאן אמרו כל המניח תפילין כאלו קורא בתורה וכל העוסק בתורה פטור מן התפילין. לכאורה ל"ע מהך דאמר בסוף פרקא קמא דקדושין נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שמיצא לדי מעשה אלמא דדבר המציא לדי התכלית ובעלמאותו הוא ג"כ מזה טוב יותר מן המסובב והכא נמי הנחת תפילין מציא לדי תלמוד. א"כ תפילין גדול יותר מן תלמוד תורה. ויש לפרש דהתם מיירי באדם שלא למד מימיו דתלמוד לדי מעשה הוא סיבה קרובה כפעולת הוריעה אל הנתיחה לא כן התפילין הוא סיבה רחוקה כפעולת זריחת השמש אל הנתיחה שאפשר גם בלעדה וזהו מסייעא לפירוש ב' בתוספות תמן עיי"ש ודו"ק.

אור

האמת הוא כך דקיימא לן העוסק במצוה פטור מן המצוה אף מחמורה וא"כ הקורא בתורה בודאי פטור מן התפילין מפני שעוסק הוא במצוה אבל ז"א דהא בתלמוד תורה ע"כ מפסיק לכל המצוות שא"כ יהא למד על מנת שלא לעשות רק כוון דכתיב למען תהיה תורת ד' בפיך הרי בבה הוא אל הלימוד אי"כ המניח תפילין הוא רק באילו עוסק בתורה ולכן הקורא שכבר הוא עוסק בהמסובב פטור מתפילין שהוא הסיבה ודוגמתו מלאנו בירושלמי ברכות דסבר רשב"י דהקורא בתורה פטור מק"ש. ופריך ולית ליה הלמוד ע"מ שלא לעשות נוח כו' ומשני סבר רשב"י זה שטן זה שטן:

ורפ"ז תלמודין ב"ק י"ז דאמר (לפי השאלות) על ר' יוחנן דמנח תפילין והדר מתני פירקין דהא תלמוד גדול שמיצא לדי מעשה פליגא על הך מכילתא דגם תפילין הוה כחורה ומציאה לדי תלמוד אי"כ כשאינו

ראות עיני אין לו והעולם חשך בעדו והוא אסור בעורון עיניו. מה איכפת ליה אסישב בבית האסורים ואיזה שטנוד יש עליו ה"ס הוא נילל משטנוד פרעה ועמו ובמה עבד מתחלה את פרעה ובמה יאל לחפשי רק כי הוא לריך להודות על יוירו בנפשו שגניו המה חפשים ואם לא הוליו השם ממלרים הרי בניו היו משועבדים לפרעה במלרים. לכן מציא שכן סומים אינו נעשה בן סור"מ מטעם שמי שהוא סומא ונחשב כמת ואינו שמה במעדרות הברירה הברוכה והעולם ומסיבותיו המה לטורח ומשא על נפשו אינו מקושר בנפשו לבניו אשר אם כל ישמען בקולו יחרה לו. אף לבו חרד שמואל יאל הבן לתרבות רעה. גם בניו כנגרים נחשבו לו. לא יקח חלק בשמחתם ולא ידאג ביגונם. ולכן אינו נעשה בן סור"מ. שהסומא אשר חשוב כמת כבר מת התפעלותו אשר בנו זולל וסובא. ולכן פטור סומא מלומר הגדה כיון שעל עצמו אינו לריך להודות וגם על בניו לא יחוש לטובתם גם רעתם. לכן פטור מלאודיי ולשבחוויי וזה שהביא הגמרא מבנינו זה הגאמר בסור"מ והדבר מושכל ודו"ק.

ור"ה לאות על ידכה ולזכרון בין עיניך אות נאמר על ענין האמנתו להבא כמו מה האות. וזכרון הוא על העבר כי בידיעת עקרי הדת ואשר הושגו לקדמונינו הוא זכרון על עקרי הדעות שהשיגו ע"י יליאת מלרים בהשגחה ובייחס עצמו בפרט ובשכר ועונש. ולרפיון יד האומה לבלי התיאש מן התקוה העתידה כי הראשונות לא תזכרו. כי יוסיף ד' לגאול עמו הוא ענין יליאת מלרים שהוליאם בהיותם בתכלית השפלות במלכ הגשמי והעדר מעלות החכמה והרוחני ובכ"ז שמר דריתו וגאלם גוי מקרב גוי וזה אות כי לא ישכח ד' עמו ויביאם לתכלית מושל לעת קץ. וזה והיה לאות על ידכה יד כהה. ר"ל כשתמוטט ידן של ישראל שיקו אל הטעד ע"י נביאיו ולזכרון בין עיניך הוא בעלות על הרעיון התבוננות וההתפלספות לתור להרהר על אמיתיות המקובלות. אז אותן ענינים אשר לא היו בדמיון והיו בפרסום גדול יהיו לזכרון כי הקבלה אמיתית. ולזה בא אכילת פסח לזכרון. כי פסח כמו שהיסח הדעת פוסל בקדשים מפני אשר נעבד בו ענין זריקה והקטרה ענין המיוחס אל העברי וענין מלה הוא לאות כי בעי שימור לשם מלה להשתמר להעמיד מעת קצירה אז לישא והוא לקוות אל העתיד בהיותם במלכ העוני והשפלות כי בוא נבוא אל המטרה הרלויה ברלון השי"ת ודו"ק.

ובמלכים א' ט' והיו עיני ולבי שם כל הימים הכוונה עיני הוא על ההשגחה העליונה

אמרו חכמים לריך אדם לזוהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר דלפיז לריך לקיים ושמרת את המלות בכל הפסח. ולע"ג דהאריך אמרו בלכות של נכרים ממלא אדם כריסו כו' ושיין ברכי יוסף בזה. ולפמש"כ א"ש. דבאמת לכל מעוט אין לריך לחוש כלל, אך זהו בכל ימי הפסח, שהוא ל"ח שלא לאכול חמץ, ושבו כי אין לריך לחוש מדינא איכא אם יאכל הוה כמו שלא אכל חמץ כלל, לא כן בלילה ראשונה דמזוה לאכול מזה אם יאכל אחד ממי רבבה חמץ. האם תאמר שאכל מזה הלך ודאי לא אכל מזה יהיה מאיזו סבה שיהיה ולכן לריך שמור ודוק. **עוד** הביא שם במשכנות יעקב רמיה דחיישין מהך דב"מ ל"ח חיישין שמה עשין תרומה ומעשר על מקום אחר עיי"ש באורכי, ובמחכ"ת זה בודאי במקום שיתבאר שטעה האיסור, כמו הבא שיתבאר שמכר תרומה לזרים בביאת הבעלים, ודאי חיישין, ובסדרות וגדרים אלו נסתרו ראוותיו אשר תקע בהן מסמרות עיי"ש ודוק:

והידן כי יביאך כו' ונתנה לך וכו' והיה כי ישאלך בנך מחר וכו' פירוש אחרי הביאה והגהינה שהוא הכיבוש אז יאמרו מחר הרי אינו תיקף כשתבואו וינתן לך, וזה מבואר מאוד כר' שמעון דחובות שקבוע להם זמן היה קרב בצמה גדולה בעת היסר הבמות וחובות שאין קבוע להם זמן לא היה קרב בצמה גדולה ג"כ ולכן פסח הקריבו תיקף בגלגל טרם כיבוש הארץ. ולכן כתוב לעיל והיה כי יביאך ועדת כו' על פסדות הפסח, אבל בכור ומעשר דהוי חובה שאין קבוע להם זמן לא קרבו בצמה גדולה עד שילה וזה לכשיבוא הארון לשילה ויהיה אוהל מועד וגאסרו הבמות ואז יקריבו הבכורות דהם חובה שאין קבוע להם זמן למחר ישאלו כשיקריבו את הבכורות מה העבודה הזאת לכם, וחכמים ג"כ סברי דלא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים ובכור קרבן יחיד הוי ודוק: **וכר** פטר חמור תפדה בשה, עד שהוקם המשכן לא נתקדשו כהנים וזכורים הקריבו ולא פורש מה יעשה בהפדין ופדין בכור אדם היה הקדש או שקרב למזבח השה היה מפריש לעלמו ושחטו ואוכלו וזה עומק פשט המשנה פ"ק דבכורות מפריש טלה לעלמו שנא' וכל פ"ח תפדה בשה פירוש שאף שעדיין לא ניתן לכהן היה מזוה בהפרשה לאפקועי איסורי, כן הבא שלעלמו ואינו נותנו לכהן מפריש אותו לעלמו ודוק היטב: **וכר** פטר חמור תפדה בשה כו', וכל בכור אדם בבניך תפדה בגמ' שאל ר"ע את ר"א מה נשתנו פטרי חמורים ובירושלמי שקלים אתם מכרתם בכורה

כשאינו עסוק בשמיהו ודאי תפילין קודמין שמציאין לידי תלמוד והגמ' דילן סברא דהוה כשאר מלות ולכן תלי הגמרא בעירובין ל"ה דלמ"ד דתפילין נוהגין ביום ובלילה הוי מזוה שאין הזמן גרמא ונשים חייבין, ובמכילתא מפיך לעיל דנשים פטורות משום דפטורות מתלמוד תורה וכתוב למען תהיה תורה ד' בפ"ק, ולפ"ז כו"ע מודו דפטורין מתפילין ודוק. וזה פליגי הירושלמי בסוף מגילה דסבר מוזהה קודמת לתפילין ותלמודין בפרק התכלת דתפילין קודמין משום דירושלמי סבר כמכילתא דתפילין שיין ומוזה עשה ודוק, ובאמת קושיה הגמ' ב"ק ל"ע דהא אפילו כשלומדין מבטלין משום מעשה, והא דתלמוד קודם ע"כ בשאפשר להקיים ע"י אחר וכמאמר הגמרא כתיב וכל חפץ לא ישווה כו' כאן בשאפשר להקיים ע"י אחר והדבר לריך תלמוד. והארכתי בזה הרבה בחידושי בכמה מקומות ובארתי כמה גדרים בזה ואכמ"ל: **מימים** ימימה, במכילתא, ד"א מימים ימימה מגיד דאדם לריך לבדוק את התפילין לאחר י"ב חודש, בספר משכנות יעקב יור"ד הביא מכאן רמיה לבדיקת הריאה מעוט המלוי דהוה דאורייתא. ולענין יש לומר עפ"י מה שחירלתי קושיית תוספות שהקשו אמאי דאמרינן בכלאים עושה לו תכריכים למת הא איכא לועג לרש, וכמו בר"י דאזיל ושדי תכילתא לבה"ק ואמרתי דכלל תעשה העיקר הוא מה שאין אדם עושה, ואם עשה מחמת אונס או ענין אחר הפטרו שוב הוא כמו כל אדם שהעשיה אינו נחשב לעשיה ושוב לא עשה כמו זולתו לא כן במלות עשה אף שלא יעשה מחמת איזה אונס מ"מ לא מתישב כמאן דעבד דסוף סוף לא עשה ואיכא שפיר במת בלית דכלאים אין הלבישה מתיחסת כלל אליו כיון שנעדר ממנו הבחירה והיכולת ואין לך אונס גדול מזה, לא כן בעשה סוף סוף לא עשה ושפיר איכא לועג לרש ודוק. וכן אמינא גם בזה דכיון דרוב אינו טריפה שוב אין לנו לחוש למיעוטי, דהולכין בתר רובא, ושבו אף אם אחד ממי אלק, יאכל טריפה לא תתיחס זה לעבירה כלל וכמו שלא אכל דמי וגמלא דשוללין ממנו האכילה ולא עבר כלל לא כן במוזהה דאם יקרה לאחד שמזוהו חירקב אף שלא היה לריך לחוש לזה וכמאן דאגים דמי מ"מ בטח לא תתיחס אליו מעשה חדשה לאחר שהיה לו מוזהה כשרה נמלא דלא קיים המלוה, איכא שפיר לריך לבדוק, וכו'.

ובזה בארתי דברי הרמב"ם הלכות חמץ ומלה פ"ה הלכה ט' משום שנאמר ושמרתם את המלות כלומר שהיו במלה ושמרו אותה מכל ד' חמץ לפיכך

משך

בא

חכמה

ידכה. יתכן כי זה יאמר האב אל הבן עד סוף הפרשה הכל מוסב על ואמרת אליו שתאמר לו אלו הדברים, וכמו שאמרו קטן היודע להניח תפילין אביו לוקח לו תפילין, ולכן אמר כי בחוץ יד הוליאמו ד' ממלרים, היינו אותי ואותך האב והבן ולכן בפרשת קדש כתיב הוליאך ד' ממלרים שזה מדברי השם אל ישראל, כי שם אינו ראוי האב לאמר אל הבן והיה לך לאות על ירך כי שם מדבר הכחוש במי שאינו יודע לישאלו וכמו דכתיב והגדת לבנך כו', ולכן כתיב ביום ההוא להוליא מר"ח, כי הוא אומר בלא שאלה ולכן סד"א שיאמר מראש חודש, ולזה כתיב ביום ההוא משא"כ בכולו בניס כתיב כי ישאלך ובדאי אינו שואל רק בזמן שרואה שמי ולא לריך למעט שיאמר לו רק ביום ההוא וכיון שהוא במדבר במי שאינו יודע לשאל לא בר דעת הוא שיהא יודע להסתגב בקדושת תפילין וכמוש"כ תוספות בריש ערכין, ולכן אינו אומר לו אביו והיה לאות על ידכה וכן מפורש במכילתא על פסוק ושמרת את החוקה הזאת למעדה במי שיודע לשמור עיי"ש והבן כ"ז.

מכילתא מה העדות ר' אלעזר אומר מנין אשה אומר שאם היתה חבורה של חכמים כו' שלריבין לעסוק בהלכות פסח עד חלות לכך נאמר מה העדות. פירוש, עפ"י מה ששנינו ראוהו שלשהוהן ב"ד יעמדו השנים ויוסיבו מחבריהם אלל היחיד ויעידו בפניהם. ויאמרו הרי דאעפ"י שכן ב"ד בכ"ז בחורת עדות ל"ל להגיד אעפ"י שהעדים הן בעלמין חכמים, ה"נ כתיב עדות ולריך ג"כ לעסוק בהלכות פסח אפילו חכמים ודו"ק.

וגראה פשוט דר' אליעזר קאי לטעמו דסבר בצרכות פ"ק דזמן פסח עד חלות לילה ולהכי אמר כאן עד חלות ולפ"ז מוכחא דסבר דאף מלה ומרור אינם נאכלים רק עד חלות דאל"ה הו"מ לאמר דחייבין לספר כל הלילה דיש כאן בעבור זה בשעה שמהל ומרור מונחים לפניך ומזה ידע רבא דראב"ע סבר דמלה בזה"ל אינו נאכל רק עד חלות דכי אהדריה למילתא קמיימא הוא דאהדריה. (עיין סוף ערבי פסחים) וליכא כאן בעבור זה ודו"ק.

ובזה מדוייק לשון המסדר בהגדה וכל המרבה לספר ב"מ [פירוש אפילו יותר מן החיוב] הר"ז משוכח מעשה בר"א ור"י וכו' שר"א סובר דפסח נאכל עד חלות ור"י סובר כל הלילה שהיו מספרים [כולם] כל הלילה ב"מ הרי חזינא דכל המרבה לספר ב"מ אף יותר מחיובו הר"ז משוכח ודו"ק. **דתבונן** נא שכל הבנים כתיב כי ישאלך בנך לאמר

בכורה של רחל בעשרים כסף אף אחס תנו בעד בכורכם חמשה שקלים עשרים גרה. והוא פלא אם נעשו עבד זה מדוע שבט יוסף לריך ליתן חמש סלעים ולמי לשבטו של לוי שהוא היה המוכר אם לא שהכוונה שאתם הסכמתם שפדיון אדם חמשה סלעים לכן יקח לוי פדיון נפש אדם חמשה סלעים ולא יותר מכפי מה שקלצ בדמיו.

אמנם גראה עפ"י מה שדרשו ביתר פ' כיט אנכי הגדתי והושעתי והשמעתי אנכי הגדתי למלרים שברחם כדי שישמעו וירדפו כו' והושעתי אחכם שנאמר ויושע ד' והכוונה כי אין שמי רלון אלל השי"ת רק הכל בסיבוב הסיבות ועלילות בהשגחה נפלאה וכאשר תבוא לרה לאדם ויגלל ממנה בישועת השי"ת אין זה שמי חלילה ברלנו יתבדך רק היה גלוי להשי"ת שהאדם לריך לבוא להלכה ולהגלל ממנה ובפרט יליאת מלרים אשר הכנסתן למלרים היה בגזירה מוחלטת וע"ז נכרת ברית בין הבתרים עם אברהם אבינו אשר היה לריך ליתן אותם בכור ברזל לריך אותן אשר יהיו נכנעים בטבעתן ומוכשרים לייגע את נפשם וילמדו החכמות הרמות אשר הסמוכה אז במלרים שהיתה הממלכה האדירה בתבל, ועוד טעמים כמוסים וגלויים לחכמת הבורא, לכן כאשר פסח ד' על כל בכור שבני ישראל והרג כל בכור באדם ובבהמה אשר במלרים שמוזה ראו ההשגחה הפרטיית ודביוקת השי"ת לנבראים השומרים דרכיו וחוקיו לזה לזכרון אשר יקדישו כל בכור באדם ובבהמה וזה נכלל גם ביאתן למלרים ע"י יוסף הבכור מרחל, ויחד את החמור לזכור את הכנסתן למלרים ע"י החמורים כמו שמבאר בפ' מקץ וישאו שברם על חמוריהם לרמוז שהכניסה למלרים עד והילאה היה שלשלת ארוכה סיבות שונות אשר כולם כאחד התלכדו ללמד מפעולות תמים דעים אשר הכל בהשגחה מיוחדת ומאז מאבות הנחיל אותם השי"ת לבגולתו וקדושתם וקרבנם להשי"ת הוא מן לור חלצו האבות, וכמו הבכור אשר הוא קדוש מאליו בטבעו כן לא פסקה ההשגחה מזרע האבות מתחילת כניסתן למלרים שעל ראשון עד יליאתם, וע"ז יורה קדוש בכור אדם ופטר חמור ודו"ק.

מכירתא לא אם אמרת בלוקח שאינו מולד ברשותו, עיין בכורות דף כ"ז דאם מכרו ולקחו מיפסל בלוקח, רק לאו דוקא קאמר, שכן ילא מרשותו איזה שעה כו'.

ודיה כי ישאלך בנך מחר כו' והיה לאות על

פקד ד' את עמו ע"י מורש והתנבאו חגי זכריה האמינו הגוים כולן בנבואתם ונפל פחדם על העמים ולכן כתוב בעזרא ו' ושירי יהודה בנין ומללחין בנבואת חגי זכריה כו' כי נפל פחד היהודים מדברי הנביאים על העמים והלליחו בנבואתן ופשוט. ועיין מש"כ בפרשה חוקת כ"ו ב:

ויקח משה את עלמות יוסף, עמו במחיתו וזה שמת מותר להיות במחנה לוי. פסחים. ומשום זה אמרו לענין מעלות דדבריהם דמשתלח מן החיל. כן נכרים משתלחין מן החיל. דבגר חושב כתיב לא חסגיר עבד אל אדוניו עמך ישי, דכתיב עמך. לכן בכ"מ דמת בכלל עמו גם גר חושב מותר להיות וכשם שאין מושיבין גר חושב בירושלים, כך אין מלינין בה המת ואין קוברין כו' ועיין הלכות בית הבחירה בזה ודו"ק:

וידבר לבד פרעה. מכילתא ריה"ג אומר משל כו' הלך הלוקח ופתח בה מעיינות כו' רש"י אומר משל כו' הלך הלוקח ופתח בה אולרות כסף כו'. פליגי במה דפליגי בפרשת בא פרשה ה' שר' מתיר בן חרש אומר כו' הגיע כו' שיגאל את בנו כו' ולא היה בידם מלוות כו' נתן להם כו' דם פסח ודם מילה שיתעסקו בם כדי שיגאלו כו' ר' אליעזר הקפדן כו' וכי לא היה בידם כו' מלוות שאין כל העולם כדאי בהן כו' והנה לריה"ג הוא כמו שדה שפתח הלוקח בה מעיינות ועשה אותה שדה פוריה, כי לא היו מוכשרים מן לך עולם רק בעזר וכלווי האלקי משא"כ לר' אליעזר כו' שהיו בחולדס מיושרים ומוכשרים לכל דבר טוב ומועיל רק שחשבת גלותן האפיל זוהר לבדם ויושר מזגם ותכונתם הטוב דומה לחפר לוקח ומלא בה אולרות כסף וזהב וז"ל:

ד' ילחם לכם ואתם תחרישון. מכילתא לא בשעה זו בלבד ילחם לכם אלא לעולם ילחם כנגדן של אויביכם. הביאורי. שכעת באו בטענה ובחשובה נלחם לד', למה הוליא אותם ממלרים. ועל זה לריך הקציה מן הדין ללחום בעדם. לכן אמר להם שאף בשעה שלא יהיה להם שום טענה על השם כמו בימי ססרא וזרח מלך הכוש, ובעתות העתידות אשר אמרו ולנו צושת הפנים כו' כמו שהתנול דניאל בעד ישראל גם אז ילחום באויביהם של ישראל. וזה שאמר ד' ילחם לכם בשעה שאתם תחרישון שלא יהיה לכם שום תביעה על השם שיהיה לכם צושת הפנים לדבר גם אז ד' ילחם לכם והבן:

מרה חלעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. במכילתא ר"י

לאמר לבד בהבן הרשע כתיב והיה כי יאמרו אליכם בניכם, ולא כתיב לאמר והוא עפ"י דרשת הספרי ואחתהן לאמר השיבני תשובה כו' והנה החכם ששאל מה העדות והתם ששאל מה זאת רלוס לדעת ולשמוע תשובה כי אותה הם מבקשים לא כן הרשע ששאלתו מה העבודה הזה לכם הוא רק לוטג על העבודה שלדעתו הוא דבר בטל ואין רלוט בתשובה להוסיף דעה כי לא יתפזן כסיל בתבונה ורלוט הוא שיהיה הקושיא אלומה כדי שיהיה הלעג חזק ולכן לא כתיב כאן לא שאלה ולא לאמר ודו"ק.

בשלה

ולא נחם אלקים כו' כי קרוב הוא. במכילתא קרוב הוא הדבר שאמר הש"י למשה בהוליאך כו' את האלקים כו' קרוב הדבר לשוב למלרים כו'. מכילתא ויתכן כי הושרש בלבדם טעיות העו"ב והבליהם ומושיגיהם הזרים. לכן לא פעלה עליהם התגלות כבוד ד' ואמיתתו אשר הופיע עליהן פתאום לשלש חדשים לעקור מלבדם כל רע. ובשטשו אחדים מהם וערב רב העגל לא היה אחד [לבד חור] אשר התנגד עליהן ומיחה בידן. כי עוד לא נחקק בליבותם הוד מליאות אלקי יחיד בלתי מושג. משגית על כל ומנהל כל בהנהגתו הפרטיות. ועל זה אמרו ובלבדם יכזבו לו כמו שדרשו רז"ל. ואם היה מביאם תיכף אל ארץ האמורי. ארץ מלאה כל פסל ותבנית אשר נהבלו בכל העו"ג. ותועבותיהן אז לא נעקר מהם ליורים הרעים ומתשבת און. לכן הוליון במדבר ושם צדד ד' ינחמו. ונעקר מלבדם ונתרחקו מכל תעלוליהם והבליהם. ונתקיים ואין עמו אל נכרי. שאין אלל ישראל שום שורש מאל נכרי. וזה שאמרו כי קרוב הוא הדבר כו' תעבדון את האלקים כו' ולכן קרוב הדרך לשוב למלרים ליסודות מדעי חרטומיהם וכהניהם וזה הסיבה אשר עכבן השי"ת מרא עלילות להן במדבר ארבעים שנה ודו"ק.

ובמדבר רש"י ורבינו הגדול אמר לפי שביקש הקב"ה ליתן אימתן של ישראל על עו"ג

עכבן מ' שנה במדבר ומאיר להן בעמוד ענן ביום ובעמוד אש לילה ושטמו כל העו"ג ונפלה עליהם רעדה שנאמר תפול עליהם אימתה. אחריו מה כתיב תביאמו ותטעמו. ובה נראה טעם שהיו מתנבאים ירמיה ויחזקאל על כל הגוים מפלת השממים על גדת ישראל והמעיקים להן בהיותן בגולה. כדי שאם יבואו הדברים ידעו העמים כולם שנבואה שורה בתוך ישראל אף לאחר גלותן. ויכבדו דברי נביאי ד' ולכן כאשר